

ARGIA

GUK
EUSKA-
DIN BIZI
BEHAR
DUGU.

JOAN
DAITE -
ZELA !!

Gipuzkoa'ko jakintza bearrak, iraunkor eta etengabeko ardura eskatzen dute. Bereziak eta ormenka edatuak izanik, elkar artu ta saillean egin bearreko lana.

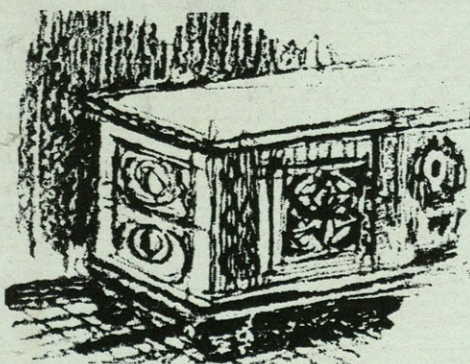
Donosti-Aurrezki-Kutxa'k lortutako etekiñak ez ditu erabili oi banakako laguntzan, Gipuzko-erriaren onerako bai ordea. Zuri Kutxan jarritako diruak korritua ematen dizu baita orretaz gaiñera zu, Donosti-Aurrezki-Kutxa'ren bidez ekintza auetako lankide izentatu ere:

- Miramon'en, Arbide-Dorreak ber-eraiki, Bidebietan, "Moneda" izeneko baseria ta Azpeiti'n, Enparan-jauregia zar-berritu.
- Ateraldi-Argitaraldi-Gipuzko-Bazkunak eta "Dr. Camino" izeneko jakintza saillak, Idazti argitaratzea.
- Donosti'n, arduradun guzientzat irikia dagon, Dr. Camino Idaztitegia.
- Jakintza-ekiñaldiak, Donostiko Aretoan eta Gipuzkoa'ko 17 gela-nagusietan.
- Erti-Erakusketak, Eibar, Donosti ta Zumai'ko Aretoetan. Gipuzkoa'ko jakintza-lagundi ta bazkun askori, laguntza ta babesa.

Jakintza sail
ontan ere

lankide zaitugu, Gipuzko-erriari lagun egin bai diozu.

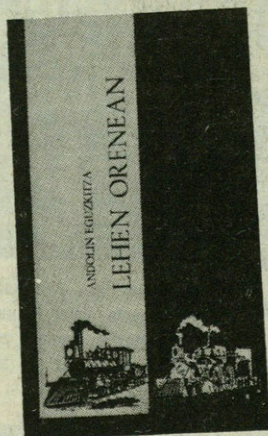
ZU ERE ONTAN LAGUNTZAILLE ZAITUGU

**IA EUN URTE DARAMAZKIGU GIPUZKO-ERRIAREN
ALDE LANEAN. IA EUN URTE!**

iraila 9-16

LiBuRuAK

LEHEN ORENEAN, Andolin Eguzkita. ELKAR. 87 or., 225 pta.

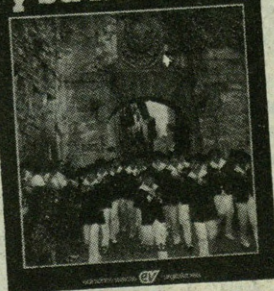
Duela lau urte egindako nobela honetan, Andolinek bidaia baten haritik zenbait anekdota eta oroi-pen kontatzen digu. Nobelatxo honak, halako euskara bitxi eta barroko batez, adolezente idazkera bat ematen digu aditzera. Kultismo eta arkaismoak ez dira falta, hala nola «Kantabres fina gjaurek, dia-tzat». Ez eta ere Baudelaire-n al-pamen ixila, «Hypocrite lecteur-mon semblable, mon frère». Hitz-jario eta hizkeraren oparoa bitxia zaigu agian, ez ordea Mirandere-kiko egilearen zorra («Ai ninderor-bizia gal»), Andolinek 25. orrialdean «Ai ninderor heure bular bi horien artean. Ai neza gal neure beldurraren muga hau» diosku-nean. Eta martxa nahi dutenentzat hor dute nonbait apezgai kapitulu bat, zazpigarrena.

FUENTERRABIA Y SU ALARDE, Felipe Iguñiz. EDICIONES VASCAS. 162. 1.250 pta.

Hondarribi —Euskaltzaindiak horrela deitzea erabaki omen du— Gipuzkoako herririk ederrenetakoa denik ezin ukatu. Ederrenetakoa

eta gañera bere girotxoa duena, azken urteotan udatiarren gutxi-tzeaz hobeagotua, ala ez? Bueno, ba Felipe Iguñiz asko gustatzen zait nonbait Hondarribi eta herri hori azaltzen digu liburu honetan, idatziz eta argazkien bidez. Hondarribiko historia, haren berezitasunak, alardearen deskribapena etabar kontatzen dizkigu. Argazkietan berriz, arrantzaleen mundua, baserriak, txokoak, alardea... Gehienak oso argazki onak dira, baina badira batzu agian gehiegi difuminatu direnak.

Fuenterrabia y su Alarde

ITINERARIO OCIOSO, Giuliano Mezzacasa Balbinot - Jorge González Aranguren. EDICIONES VASCAS. 135 or., 975 pta.

«Imágenes y Notas de la ciudad huida» du subtitulotzat liburu ho-

nek. «La ciudad huida» oraindik irauten duen XIX mendeko Donostia da. Eta Giuliano Mezzacasak hori ikusteko eta jasotzeko aparteko begia izan du. Ateetan, leihoetan, barandiletan, fatxadetako detalleetan etabarretan fijatu da, arkitektura aldetik begiratuz batez ere. Konjuntoak hiri europear eta zoragarri bat erakusten digu, baina nabarmen duela «Donostiako estilloa».

Jorge González Arangurenek argazkiei erantsi dizkien notak, tarte-ka ondo baldin badaude ere, sarritan sobran aurkitzen direla dirudi.

KIMIKA OROKORRA, II parte, Jazinto Iturbe. Udako Euskal Unibertsitatea. 313 or., 325 pta.

Udako Euskal Unibertsitateak iaz eta aurreko testu liburuak prestatzeari ekin dio beste gauza batzuen artean. Liburu horien artean kimika orokorrari buruzko hau dugu, iaz irten zen beste baten jarraipena. Bi liburu haketan jasota dauden gaiak —hogeita zazpi— Leioako Zientzi Fakultatean ematen den kimika orokorreko kurtsoa osatzen dute.

CREPUSCULO DEL CAMPESINO, Angel Chao. HORDAGO. 79 or., 200 pta.

Angel Chao hemen lan egiten duen malxu gallego bat dugu. Poesiak idaztea gustatzen zait nonbait eta orain argitaratzen ditu lehen aldiz. Baditu García Lorca eta Pablo Nerudari eskainirikoak, baita bere herria, Galicia gogoratzen dutenak ere, edo haurrei buruzkoak. Beste bat berriz, liburuari izena ematen diona da —esan behar dago azalean nahastuta dagoela titulua, «campesino»ren orde-
dez «campesinado» bait dator—.

CREPUSCULO DEL CAMPESINADO

Angel Chao

ALDIZKARIAK

ZEHATZ, 3-4. zenbakiak. 1978ko uztaila-abendua. 125 or., 150 pta.

«Berandu gatoz» diote ZEHATZ-ekoek zenbaki bikoitz honen aurkezpenean. Hain berandu ere fetei begiratzeko badiogu; ez hain beste ZEHATZ honek jasotzen dituen gaiak kontutan izanez. Batzuek, Jon Soduperen «Ezker irautzailea eta hauteskundeak» adibidez, duela hilabete batzu argitaratua egon behar zuten. Baina be-

te artikulo batzu beren garairako datoz oraindik. Politika da gehien erabiltzen den gaia —aipaturiko horrezaz gain Julen Kalzadarena biolentzia, Joxe M. Odriozolarena estatu kolpeaz eta Mario Onaindiarena nazio arazoaz eta marxismoaz—, baina baditugu kultura-koak ere, hala nola Pakita Arregiren «Irakaskintzaren kalitateaz» eta Alfontso Irigoyenen «Konstituzioko dama eta beltzak» —bertso zahar batzuez, oso interesgarria—. Gainerantzean liburuaren kritikak eta lhartzatar Heiko Sagredoekin elkarriketa oso kuriosoa —milesker, Sagredo jauna, kazetari euskaldunok espanolizatuak gaudela deskubritzeagatik—.

TRANSICION, 10-11. zenbakia. 1979ko uztaila-abuztua. 200 pta.

Langile mugimendua du gai nagusizat TRANSICIONen zenbaki bikoitz honek. Lanak pertsona libre agiten ote duen, enpresetako gestio demokratikoa eta autogestioa, industria eta ekologia, CCOOeko minoritarioak, Italia, Ingalaterra, Frantzia eta Alemaniako langile mugimenduaren egoera... Hauk dira dossier horren barruan ukitzen diren gaiak. Horrezaz gain, konzieto ekonomikoetako buruzko deñate bat EPK, EMK, EE, LKI, HB eta ORTren artean, independentzi

informatiboari buruzko artikulo bat etabar.

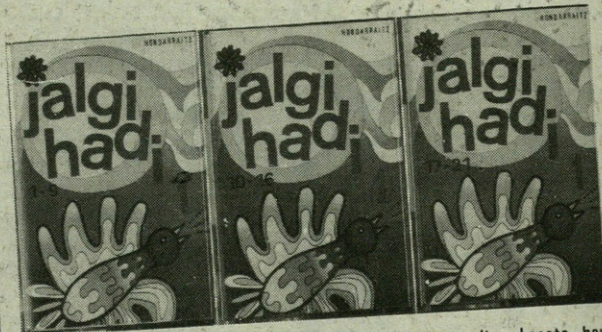
REFORMA DE LA ESCUELA, 9. zenbakia. 1979ko uztaila-abuztua. 130 pta.

Behin baino gehiagotan aurkeztu dugu aldizkari hau, baina zenbaki bakoitzak berriro ere aipatzeko go-goa sortzen du. Izan ere, teori hutsean geratu gabe, haurrekin eskoletan lan egiteko esperientzi paktikoak eskaintzen baititu, oso baliagarriak irakasleentzat, dudarik gabe. Zenbaki honetan, sukaldaritza-klaseak, udaleku batetako esperientzia... Beste maila batetan Lugoko mendialdeko maiXu-maistra talde batek alderdi hartako eskolatzeari buruz eskaintzen duen alternatiba, Einstein eta bere teoriak eskolan sartzei buruzko lan bat etabar.

TXISTULARI, 97. zenbakia. 1979ko urtarrila-martxoa.

TXISTULARI Nafarroako haroan aurkitzen da orain. Jakina denez, bi urtetik behin aldatu egiten du bere egoitza eta oraingoan Iruñeari tokatu zaito txanda. Norbaitek harremanetan jarri nahi badu, hona helbidea: Gayarre, 42, Iruñea.

DISKAK

JALGI HADI, Hondarraitz. Hiru kasetak. 1.000 pta. hirurak.

JALGI HADI metodoaren lehen ikaskaitik hogeita batgarren arte-

koak eskaintzen dira kasetak haur eta. Honela, lehen liburu eta kartelen bitartez ematen zen metodoa, kaseten bidez ere landu ahal izango da.

ERREKA MARI, Txotxongilo. OTS.

«Erreka Mari, Euskal Herriko azken lamiña» izeneko ipuia ematen da diska honetan. Hainbat aitziz eta hainbat plazatan Txotxongilok aurkezturiko ipuia, haurrek etxean entzuteko ahalmena badute, OTS diskaetxeari esker. Zuzenki plaza-tan eman izan den bezala agertzen zaigu diskan: grabatzerakoan erabili den erizpidea hauxe izan dela ematen digu aditzera honek. Bestalde, Antton Valverderen musikaz laguntzen da. Haurrak auden etxetan, diska honek badu leku berezia.

DANTZAK, Herri-musika sorta. OTS.

«Diska hau lehen HG-18 bezala ezagutzen zena dugu; hau baino txikiagoa, aspaldiko urteetan agortua. Gaur berriro argitaratzean dantza bat gehitu nahi izan diogu. «Lizarrako Larrain dantza», Euskal Dantzarien Biltzarrek «Iruñako Dantzari-Eguna 78» dela eta herrikoitu beharrezko dantza bezala izendatu zuena.» Hauxen dio diskaren azalek hitzazur gisa. Azala, Mikel Lizarraren argazki batez egina da.

BIZITZA GUZIAN HAURRAK DIRENEI, Inaki Basabe. OTS.

«Diska honekin bakarkako kantari berri bat plazaratzen da... Batik-

IBILALDIAK

SALAZARGO HARANEAN ZEHAR.

Erronkarikoarekin batera, Nafarroako haranerik famatuenetakoa dugu hau; egia esan, badute famatuak izateko arrazoirik, hain baitira ederrak biak. Negu gogorra izan ezik —orduan elurak behar bezala ibiltzen ez uztea gerta bait daiteke— edozein urte garai da egokia toki hau bixitatzeko. Oiaingoan, Salazar bakarrik hartuko dugu. Iparraldean bestaldea, hegoaldean Nabaskoitzeko Almiradioa, ekialdean Erronkari eta mendebaldean berriz Urraul eta Aezkoako haranak ditu Salazarrek; izena bere lurretan zehar doan hibaitik —Otsagiko herrian Zatoia eta Anduña errekek osatua— datorkio.

Administrazio aldetik komunitate edo unibertsitate bat osatzen du Salazarrek. Komunitate hori gaztelaniaz «quiniones» deitzen direntan oinarritzen da. Lehena Otsagida, bigarrena Errarte —Jaurrieta, Eskaroz eta Espazako herriek osatua— eta Atabea hirugarrena.

Oronz, Gallues —Iziz, Uskarres eta Izalekin batera—, Guesa —Igal eta Ripalda—, Sarries —Ibilzietarekin batera— eta Izaltzuk osatua.

Azkeneko zentsoan —1975ekoan— 2.274 biztanle zituen Salazarrek, mende honen lehen 60 urteetan 3.000-3.500 izan zituen bitartean. Beraz, biztanlegoa kutxituz doala garbi ikusten da. Geratzen direnak ganaderitzarik, egurretik eta pataten produktioetik bizi dira batzere ere.

Hegoaldetik, hau da, Nabaskoitzetik sartuz gero, Gallues aurkitzen da lehenengoz. Eliza eta etxe ederrak: Arburuako Amaren ermita, erromeri tokia. Bide nagusira itzuliz, Guesara jarraituko dugu; hau osatzen herrixketan ere aipagarriak dira elizak eta Argiloango Amaren ermita. Orain arte etxeak Nabaskoitzeko antzekoak izan badira, Espartzatik aurrera pirineotako antza hartzen dute; herri honetan Erdi Haroko zubi bat, berritua, eta etxe ederrak. Oronz eta

Eskarozen ondoren Jaurrieta —1880an sute bat izan zuenetik etxe herrituekin—. Otsagin dena da ikusgarri: etxea, eliza, txoko guztiak... Goitik ikusi nahiez gero berriz, Muskildako ermitara igo. Herri honetan aurki daiteke bazkaltzeko tokia eta dendetan berriz ogi oso ona.

Ahal bada Elurretako Amaren ermitara joan behar da; 23 kilometrotara aurkitzen da, Iratiko basoen barruan. Mendizaleek oinez egin dezakete ibilaldi hau, Abodi-ko mendikatea pasaz.

Otsagitik hiruzpalau kilometrora Izaltzu dago eta hemendik beste hainbestera Pikatuko mendiaren erdialdetik mugaz bestalde aurkitzen den Larrauko herrira daraman bidea.

Mendizaleek galdu behar ez duten beste ibilaldi bat: Orhiko mendiaren igoera.

bat «subnormalak» deritzagunak urduritzen dute inaki eta beren alde hamaika kantaldi baita ere eskeini, Basauriko elkartean ardura-dun izateaz gainera.»

Diskaren azala inaki beraren bi argazki eta aipamen luze batez egina da.

«Euskal kantari berriak» izenarekin badirudi, OTS diskaetxeak sail berezi bat osatu nahi duela; berez egin beharrezko zerbait bada ere, aski ahula dirudi diska. Presaka egina balego bezala agertzen zaigu. Kitarra soilez armonizatua, erritmo berdintsuak kanta gehienetan, etabar.

IKASTALDIAK

GOIHERRIKO EUSKAL ESKOLA. 1979-80 ikasturterako matrikula irailaren 10etik 25era irekiko da. Herri bakoitzean eman ahal izango dira izenak: honazein tokitan: Beasainen, S. Martin enparantzan, herriko eskoletan. Ordizian, Kale Nagusia, 28-1.º. Lazkaon, «Pax» etxean. Itsasondon liburutegian. Araman berdin. Idiazabalen «Axarri» elkartean. Zegaman «Kontzejo» tabernan. Seguran «Gazteen elkar-tea»n eta ikastolan. Ormaiztegin «Barduliarrak» elkartean. Gabirin «Osinalde» elkartean. Ataunen «Dargi-Troskaeta»n. Zaldibin eta Legorretan erabaki gabe dago oraindik, baina leheneko ardura Rufino Iraola eta bigarrenakoa Mirari dira.

Karlos Argiñanok Z. Argiari:

POTXAK ALMEJEKIN

Sei pertsonentzat jaki hauk behar dituzu. kilo bat potxa aletuak, tipula bat, azenario bat; bi biper berde, bi tomate pusketetan, baratzi bi ale, baso erdi bat oli-ba, kilo erdi almeja eta perejila.

Kazuela batetan jar itzazu potxak urez estaliak eta bota barazki guztiak txiki-txiki egin ondoren eta tomate pusketak; gaztu eta irakiten utzi potxak bigundu arte.

Beste alde batetatik almejak presta itzazu.

Kazuela batetan olio piska bat

jarri, baratzi txikituak, ardo zuri piska bat, perejila, potxak egiteko erabilitako saldatik ontzikada txiki bat eta almejak. Guzti honek hamar minutuz irakin dezala. Gatza bota. Beste plater batetan gindila batzuk jartzen badituzu potxel la-guntza ona emango die.

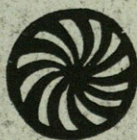
Galeperrekin ere presta ditzakezu; izan ere aproposa da garai honetarako. Horitu arte frejitu galeperrak zartagina batetan, eta gero potxekin batera egosten jarri.

SUKALDARITZA

JOSE ZINKUNEGIREN

OPTIKA DONOSTIAN

URTEETAN LANEAN OHITUA

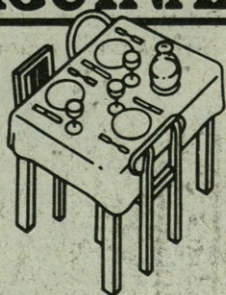

Hernani, 4

DONOSTIA

RESTAURANTEA

KARLOS ARGUÑANO

***Euskal Sukaldaritza
Berriaren partaide***

**ALFONSO XIII, 13
Tel. 830178**

ZARAUTZ

Transportes

ankar s.a.

ERAMAN-EKARRIAK, KAMIOIAUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid,
Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda,
Murcia, Cartagena, Granada, Almería, San-
tander, Valladolid, Zamora, Palencia, Sala-
manca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz,
Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

Hernanirako bide nagusian,
ERBOGIA hauzoan

DONOSTIA

cabinet halsouet

Import-Export

Errepresentazioak

41, Bld Victor Hugo

Tél. (59) 26.34.46. - 64500

Donibane Lohitzune

1

CELSE EMILIO FERREIRO HIL DA.—1914gn urtean jaio zen Orenseko Celanova herrian. 1963-an Venezuelara ahaldegin behar izan zuen, bederatzi urte pasa ondoren honera berriro itzuli eta Madrilén bizitzen geratu zen.

Bere liburuaren artean, «Cantigas y Donaires», «Longa Noite de Pedra», «Cantigas de Escarnio y Maldecir», «Alamo», etab... Bere poesia momentu guztian Galiziako egoera larriari lotua egon da, honegatik gailago kulturen garrantzi handia izan du eta guztiz maitatua zen. Celso Emilioren heriotzarekin Galiziak du-darik gabe bere kultur gizonik handienetarikoa bat galdu du.

2

«AVUI»K JARRAI DEZAN.—Pentsaren bidez katalan kultura defendatzeko, Santa Coloma de Gramanet herritar multzo handi batek AVUI-ren defentsarako kanpaina bat hasi du bere jaien barruan, jakina denez egunkari hau egoera larrian aurkitzen baita.

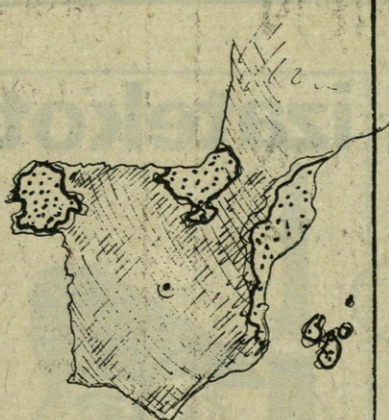
Kanpainaren barruan «Santa Coloma per l'AVUI» izenarekin milaka mural eta postal aterako dituzte. Ez da arraroa heri honek iniziatiba hau planteiatzea, ez baitaukate beren hizkuntzan eginiko publikapenik.

3

KONTAMINAZIOARI EZIN AHALDEGIN.—Aluminia-Aluminio enpresaren inguruko belarra eta lurra fluorrez guztiz kutsatuak daude; enpresa hau Lugon aurkitzen da.

Osatu den informe batetan agertzen denez, pinuen horri, arto eta zenbait belar analizatu ondoren kutsadura maila gorenekoa dela ikusi dute, kasu askotan miloiko mila eta bederatzirehun zati daudelarik.

4

HERRI BAT MAITATZEKO.

«Herri batenganako maitasuna politikoei monopolizatu nahi dute, baina politikoen gustotatik at ere maita daiteke Herria» esan du Julio Caro Barojak Santanderren emaniko hitzaldi batetan.

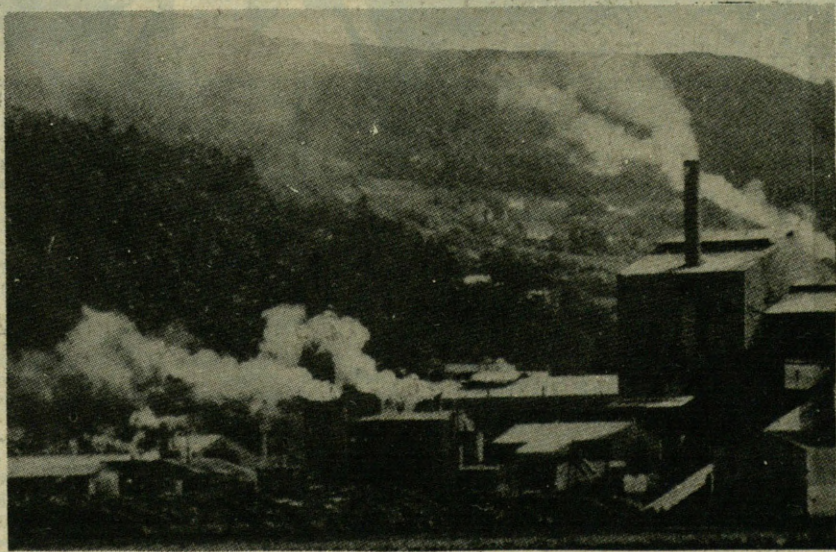
Bortxari buruz, hau esan zuen: «euskaldunek gerra askotan parte hartu behar izan zuten, baina mendekosagoa bihurtu beharrean, gogorra bihurtu zen». PNVri buruz berriz, atzeratua geratu dela dio eta gaur oso kontserbadorea omen da. Bere hitzaldia bukatzeko, Espainiako herriak beren zibilborrari begiratzeari utzi eta ikuspegi zabala goa izan, behar duela esan zuen.

5

GOGORATU BEHARREZKO EGUNAK.—1839ko Abuztuaren 31n, Gerra Carlisten bukaera ematen da Vergaran Espartero eta Moroto Generalen eskutik.

1977ko Abuztuaren 30ean, Evoran (Portugalen) polizia eta nekazarien artean enfrontamendu gogorrak ematen dira, 70 pertsona baino gehiago zaurituta gertatzen direlarik. Poliziak zionez nekazariak ilegalki hartuak omen zeuzkaten zenbait lur.

hots!

polizirik izatekotan,...

hau

O RAINGOAN ere ordenazaintzaileek ezarri dute desordena kalean. Besteren bizia salbatzeko eginkizuna dutenek norbait hiltzea baino desordena haundigorik ez da. Iñaki Quijara, 18 urteko gaztearen odolak justizia eskatzen du.

Euskaldunok, Euskal Herriko edozein lekutan bizitzeko eskubidea dugula agertzeko zen irailaren bateko manifestaldia. Desordenen aitzakian debekatu zuen gobernadoreak. Ordenazaintzaileek jarriko zuten iskanbilaz ari zen nonbait. Manifestatzaileen beldurrik ez bait zuen herriak, behintzat.

G IPUZKOAKO Diputazioan bildurrez zeuden udalgizon, diputatu eta junteroak katez loturik kaleratu zirenean hasi zen manifestaldia «Eusko gudariak» kantatuz, larunbateko 7,30etan. Diputazio aldekoak eta udaletxe ingurukoek bat eginik, Hernani kalean sartu orduko, atzetik eta aurretik eraso zieten ordenazaintzaileek, errukirik gabe.

Informatzaile gisa inguratu ginenok garbi ikusi genuen poliziaren basakeria. Oso metro gutxiren tartean botatzen zituzten pelotak eta ke-potoak, etengabe. Zahar ala gazte, ondoan pasatzen zen guztia ebaintzen zuten. Katez loturik zeudenentzat ere ez zuten kupidarik.

M ANIFESTALDI asko eta gorrak izan dira Euskadin, azken urteotan, baina manifestatzaileek hildakorik ez da oraindik gertatu. Ez gara oroitzen, behintzat. Poliziak hildakoak zenbat diren berriez, ahaztu ere egin zaigu.

Manifestaldietan poliziak bakarrik hiltzen du. Hau egia latza da.

Latzegia. Estatuaren Indar Harmatuak ez daitezela gehiago kalera eskatzen du egia honek. Jendarteko, herritarren arteko borroka oso arriskutsu bihurtzen den garaian, alkatetik eta udalgizonek deiturik bakarrik ager daitezela eskatzen du egia latz honek.

Honelako egoera larrietan jendartean bakea eta ordena ezarri beharrean gertatzen direnean ez daitezela suzko harma hiltzailez azaldu. Pelota, ke-poto, bomba negarerrazle, mangera eta abar bakarrik aski dituzte. Ez dute gehiagoren premiarik. Bihotzean amorrua eta gorrotoa duen aren eskuetan ez daiteke suzko harmarik utz.

Alkatearen eta udalgizon gehien iritziaren kontra Indar Harmatuak kaleratzen dituen ministroak eta gobernadoreak dute erantzunkizunik haundiena, noski. Horiek beren karguetan eustsi nahi dien gobernua ere dimititu egin behar luke, munduan lotsarik balitz.

E USKAL Gobernuaren eskuetan den euskal polizia behar dugu lehenbailehen. Berrogeitaka urtez herria txikitu duen poliziak ohitura txar gehiegi dauzka ondrru jokatzeko. Egurpean bizitu den herriak ere gorroto gehiegi ondoan onartzeko.

zeruko
ARGIA

Lehendakari: Kaietano Ezeiza.

Zuzendari: Elixabete Garmendia.

Zuzendari Ordezko: Pilar Iparragirre.

Erredakzioa: Joxe Luis Alustiza, Lurdes Auzmendi eta Gorka Reizabal. Bilbon: Gorka Abad eta Karlos Donoso. Iruinean: Txema Larrea. Gasteizen: Jose Inazio Murua. Iparraldean: Mikel Iribarren "Xinaberri" eta Astema.

Idazleak: Mikel Atxaga, Estepan Aldamiz-Etxebarria, Joxe Alkiza, Jokin Arostegi, I. Bujanda, Pello Lizarralde, Jon Urrujolegi, Jorja Cirera, Iñigo Lamarca, M. Auzmendi, Manu Aranburu, F. Ostolaza "Uztargile", J. M. Bujanda, Muxikina Taldea, J. J. Uria, Joxemari Velez de Mendizabal, Joseba Sarriaindia, Julen Kalzada, Andoni Sarriegi "Murumendi", Xalbardin eta Kaietano Ezeiza.

Marrakzi eta diseinuak: Antton Olariaga, Larrarte, Tororo, Joxemi Zumalabe, Mikel Plazaola, Ramón Agirre eta M. Artola.

Argazkilariak: Arturo Delgado, Loubet, Philippe Etxeberri, Luis Otaegi, Luis Mitxelena, Txema Ormazabal, Koldo Aretxaga eta Tomas Arozena.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza.

Fotolitoak: Ernio, S.L.

Jabea: Nafarroako, Kantauri eta Aragoiko K. Donostia, Okendo 22, Telf.: 42-77-86.

Moldiztegia eta Idazkola:

EL DIARIO VASCO. Ibaeta - Donostia.
ALVAREZ IRAOLA. Ibaeta - Donostia.
EGIA, FOTOKONPOSIZIOA. Egia - Donostia
D. L.: 80-1963.

HARPIDE SARIA:

Barruan	1.900 ptz.
Korreo Batsuneko herrietan	2.100 ptz.
Atzerrietako beste herrietan	2.400 ptz.
Airez	3.800 ptz.
Salmenta (ale bakoitza)	60 ptz.

balaz hitza betetzen

Ilñaki Quijera Zelarainen 18 urteei bala batek jarri zien amaiera. Lisardo Canok 16 urte ditu eta oso grabe aurkitzen da zenbaki hau hersten dugunean. Bala bat izan da, kasu honetan ere, grabetasun hori eragin diona. FOPEko partaide batek botatako bala. UCDren gobernuak agindutakoa betetzen ari ziren poliziek bota dituzte balak. UCDe adierazi zuen garbiki bere aldetik egingo zuela autonomi estatutoaren kanpaina, berak ulertzen duen bezala, bere erara. Eta hitza betetzen ari da.

IA EZ DAGO ERREFUXIATURIK

Inolaz ere ezin zen konsentitu euskal errefuxiatuen alde sortzen ari zen kanpaina. Gobernu bien ordezkariak argi eta garbi esana zuten estatu espainolean demokrazia ezarri zenetik errefuxiatuak amaitu zirela, ezin ba onartu orain badirela eta arazo latzak dituztela zabaltzea. Hendaia Santa Ana elizan dauden hogeita hamartik gora gose grebalariei toki guztietan azaltzen ari zitzaizkien laguntzaileak. Mugaren alde bietan. Eta hori gelditu egin behar zen.

Egurra ematen lehenak frantses poliziak izan ziren. Hegoaldetik subprefekta ikusteko asmoz Baionaruntz abiatu ziren alderdi politikoan ordezkariak eta errefuxiatuen senideak atxilotuak izan ziren, azkenik kaleratu egin bazituzten ere. Fran-

tzes «laissez faire» alde batetara utzi zuen subprefektak berarekin baketsuki mintzatzera besterik ez zihoazen pertsona guztiekin.

Hegoaldean ere ekintza baketsuak zabaltzen zihoazen. Iparraldeko jendeak hasitako entzerronei jarraipena eman zitzaizen Bizkaian lehenegoz eta Gipuzkoan gero, beste puntu batzuetan egin baziren ere.

Preso eta errefuxiatuen senideak ziren entzerrona hauen protagonista lehenak, baina herriak aukeraturako beste zenbaitek ere erabaki zuen parte hartzea. Gipuzkoako hamasei udaletxetako ordezkariak —alkate eta kontzejalak eta junteroak— entzerratu ziren Donostiako Diputazioan.

Ekintza asko zeuden prantaturik Irailaren hasierarako. Hilaren batean Hegoaldeko lau hiriburuetan egin

Diputazioan entzerraturik zeuden udalgizon eta junteroei ez zien asko serbitu kateatuak irtetzea.

behar ziren manifestazioak goberna-
dore guztien debekua jaso zuten.
Aldi berean, irailaren 2an Donibane
Lohitzunetik, Ustaritzetik eta Baio-
natik irten eta Miarritzeraingo egin
behar zen ibilaldiak ez zuen fran-
tses gobernuaren ordezkarien amo-
rea hartu. Baina jendea erabakita
zegoen.

larunbat odoltsua

Irailaren lehena goibel azaldu zen.
Eguardirako bagenekien —ikastola-
ren aldeko sokatira ospatu behar
zela Hendaian eta— «operation fil-
tre» egiten ari zirela mugan. Bil-
bon, ordubatean, ospatu behar zen
manifestaziora joan zirenak egurra
besterik ez zutela jaso polizi «na-
zionalen» aldetik. Donostiako kalee-
tan errefuxiatuen alde agertzea pen-
tsatzen zutenak bere barnean sus-
mo latzak sortzen ari zirela kontura-
tu ziren.

Arratsalde erdirako bazter guztiak
poliziz baterik ikusten ziren. Dipu-
tazioan entzerratuta zirenek bazeki-

ten Donostiako alkate jaunak eta
Aizarna diputadu nagusiak ez zutela
manifestazioan parte hartuko. Al-
kain eta Aizarnak zintzoki bere al-
derdia den PNVren aginduak jarrai-
tuko zituztela.

Gero gertatutakoa mundu guztiak
daki Euskal Herrian. Diputazioetik
kateatuak irten zirenak laguntza
franko aurkitu zuten kalean. Polizi
guztien gainetik, beldurra pikotara
bidaliz, jendeak manifestazioa osa-
tu zuen. Baina FOPkoek hartutako
agindua betetzen indar osoz saiatu
ziren. Kateatuak kolpeatu, ahal zu-

ten jende guztieri egurra banatu...
eta pertsona bat erail.

Antidisturbios materiala gutxi
izan behar zuten eta, beste harmak
erabili zituzten. Rafagen soinu latza
entzun ahal izan zuen jendeak, nahiz
inork bere gorputzean ez jaso. Pis-
tolekin ez zen hola gertatu. Iñaki
Quijeren gorputz gaztean sartu
zen balak duen egitekoa bete zuen.
Inguruan zegoen jendea Iñaki ezin
lagundurik egon behar izan zuten,
beste poliziek ke potoz eta pilotaz
eraso baitzuen. Gertura inguratu

Lehenengo momentutik ikusi zen larunbatean polizien jarrera basatia.

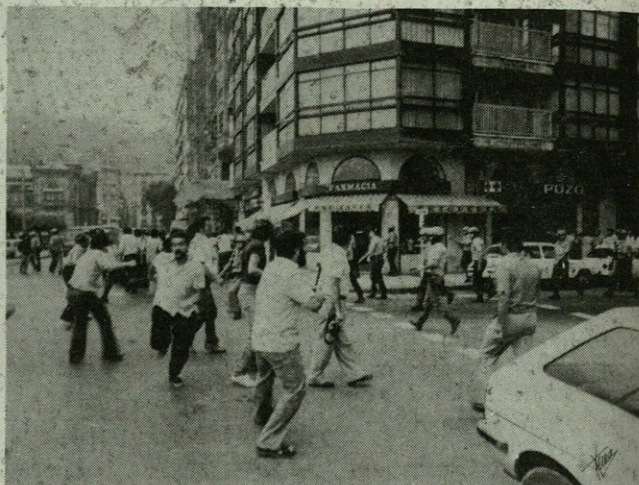
zen Gurutze Gorrikoak ere tratu berdina jaso zuen.

Ezin guzti hau ahaztu. Ez eta horren ondorioz poliziak eman zuen tratu basatia. Radio Nacional de Españak hamarretako dena bukatuta zegoela aldarrikatu bazuen ere, Iñaki erori zen tokira inguratu zen jendeak, edo manifestazioa osatu zutenek —hamaikak ederki pasata ziren—, bai Donostiko zentroan, bai Antiguoko hauzoan ezin dute hori inolaz ere onartu. Igandeko orduba-

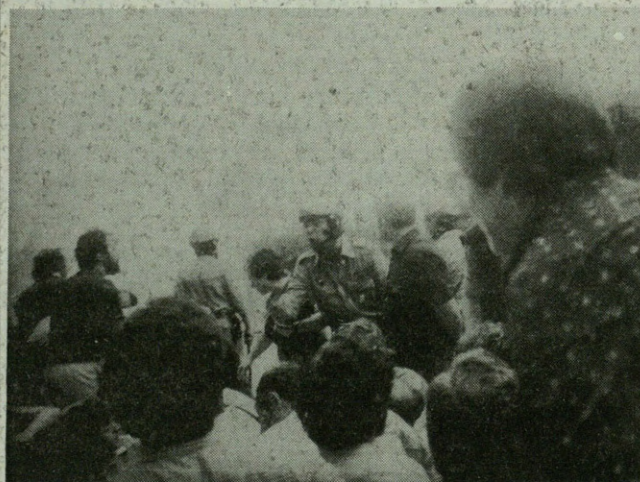

UCDren gobernuak ez zituen nahi hauteskunde munizipalak. Eta praktikan behintzat, ez ditu aintzina o hiturak ahaztu. Udaletxetako jendea berak agindutakoa isil eta pozez bete behar duena izan behar da. Piska bat aurpegia ematen badio, gaizki ikusia da, eta alde batera uzten dira bere arrazoin guztiak.

Hala eta guztiz orain ez dabil hain lasai. Estatu osoan agertu zaizkio aurpegi eman zaleak. Agian horregatik, nahiz Alkain PNVkoa izan, era-

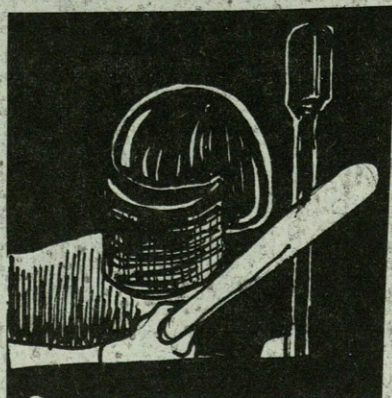
Iñaki Quijera eta Lisardo Canoren erasotzaileak, nahiz gobernuak nahi duena esan, berdinak dira.

ta zen eta polizia kalean jarritzen zen, eta martxan noski.

UCDren tolerantzia

Alkain eta Aizarna kezkatuak ibili ziren igandean. Ongi zekiten —Madrilgo gobernuak ez bazekien ere— zer zetorkien gainera. Jendeak ez zuela barkatuko, alegia. Gobernadorearekin hitz egin nahiean eta hitz eginez egon baziren ere, ezer ez zuten lortu, eta bere frak-soa adierazi beharrean aurkitu ziren.

kutsi zuen garbiki nork agintzen duen hemen eta inongo kasorik ez zion egin.

Polizia ez zen Euskal Herriko kaleetatik (Donostian guttiago) desagertu. Ez igandean, ez astelehenean. Irailaren 3an greba orokorra egin zen Gipuzkoan, eta geldialdi haundiak lortu ziren Bizkaian, Nafarroan eta Araban ez baziren hain haundiak izan ere. Iparraldeko zenbait lantegik ere grebari amor eman zion.

BALEN HITZA BERRIRO

Polizia ez zen kaletatik desagertu. Nahiz gobernadoreak, azkenik, bere «tolerantzia» agertu. Lauretatik 8ak arte poliziak ez zuela ohizko ekin-tzarik egingo esan omen zuen, bai-na Iñakiren hileteta joan eta mani-festazioan hasi zirenek ez zuten ho-ri sentitu. Tiroka hasi ziren berriro poliziak, hasi zirela tontakeria bat esatea besterik ez bada ere, Alder-di Zaharrean eta Antiguoa ez bai-tziren gelditu.

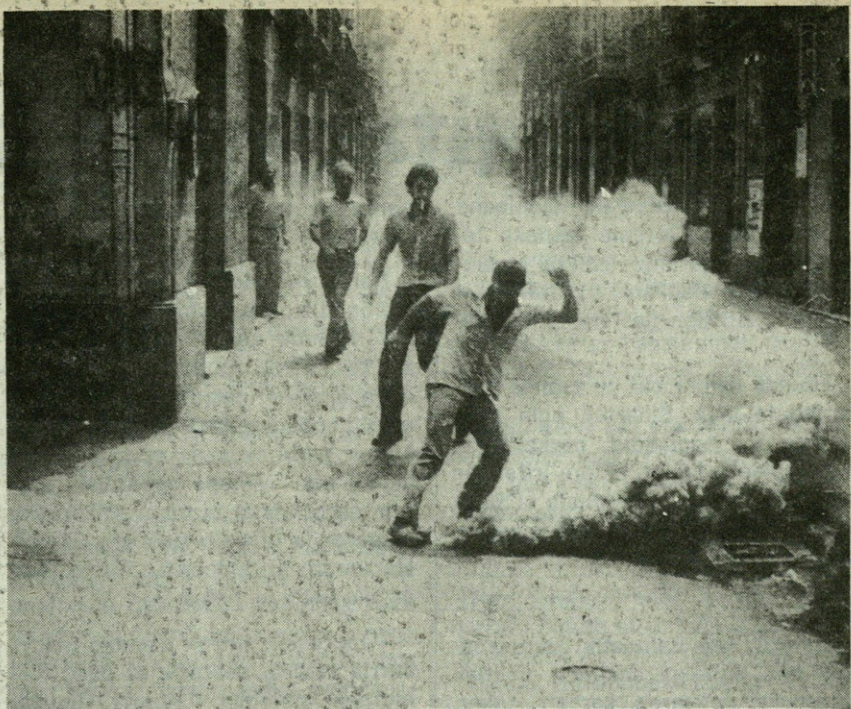
Funerala eta manifestazioa «ba-kean» egin ziren. Milaka jende abia-tu zen Antiguotik Donostiako zen-trora eta, hemen, ohiturarik ez gal-tzeko, berriro tiroak jaso behar. Erantzuna ez zen Donostian bakarrik gertatu. Errenteria, Ordizia eta mi-la tokitan (Gipuzkoakoak aipatzea-gatik) jendea burrukan egon zen. Bilbon, Iruñean, eta Gasteizen egin-dako manifestazioak egurraren soi-nuz orniturik egon ziren.

Eta eguna gaizki bukatu zen. He-rrerako hauzoan 16 urtetako gazte bati, Lisardo Canori, bala bat sartu zioten sabelean. Nahiz Radio Nacio-

nalak asko aldarrikatu manifesta-zioan zerikusirik ez zuen gertaera bat zela, mundu guztiak daki FOP-ekoek egindako ekintza dela. Oso grabe aurkitzen den mutil honen he-riotza edo osasun eza (sendagileak

emandako parteak itsaropen gutxi eskaintzen ditu, zoritxarrez) poliziei esker gertatu da. FOPEkoek oso on-do betetzen baitituzte aginduak.

P. IPARRAGIRRE

Egun hauetako gertakizunek Garaikoetxea neurri batzuk eskatzera bultzatu dute.

miarritzeruntz ibilaldia

Goizeko hamaiketan Donibane Lohitzuneko Dukotenia izeneko lekutik Miarritzeruntz irteera konbokatutik bazegoen ere, eguardi aldeira eman zitzaion hasiera ibilaldiari.

Ehunda hamar bat pertsonak osaturiko taldeak, Bidarten egin zuen lehenengo egonaldia bazkaltzeko. Arratsaldeko laurak aldera iritsi zen Miarritzera eta, berehala CRSak egin zuten berea: karga basatia, alegia.

Ustaritz eta Baionatik iritsitakoekin bat egiteko ahalmen guztiak apurturik polizaren kargari esker, Miarritzen bertan, arratsalde osoan taldeka egin zen manifestapena.

Bazter guztietatik azaltzen ziren manifestanteak eta, nola ez, CRSak

beren ke poteak, pilotak eta abarrez.

Nahiz eta oporrak izan eta «Operación filtro» delakoa gogorki egin, bazen jende ugari Miarritzen. Hauxe da, alegia, gobernu frantsesak duen arazoa: Iparraldean, abertzale mugimendua pizten ari dela. Zenbait garbi ikusten ez duena, Espainol eta Frantses gobernuak argi eta garbi dute buruan: BIDASOA mugaren artifizialtasuna eta Euskal Herriaren bi aldetako abertzaleen arteko batasun nahia.

«Operación filtro» izeneko neurri berria aztertu besterik ez dago. Lehenengo ibilaldia, Aberri Eguna, Maiatzaren Lehena, Tuterako neurriaren aurkako manifestazioa, eta horrelako ekintzetan, Espainiako gobernuak «operación filtro» egiten du Iparraldeko jendea Hegora etor ez dadin. Agurtzane, Argala, Peixo-

to, Pantu, Enrike eta horrelako erailketa basatiei erantzuna eman nahi-ean Iparraldeko taldeek manifestazioa konbokatzen dutenean, Frantziako gobernuak da neurri hori bera, «Operation filtre» alegia, inposatzen duena.

Baina ez da horrelakoetan gertatzen bakarrik neurri hau: SEASKA-ren aldeko Nantes-Real Sociedad futbol partidua debekatua izan zelarik, gauza berbera gertatu zen: Hegoaldetik jendea joan ez zedin «operation filtre» martxan jarri zuten CRSak. Berdin izan zen ikastolaren alde sokatira antolatu zenean.

Bai, garbi dute bi aldetako gobernuak, Euskadiko zenbait talde eta alderdiek ez dutena: Euskal Herria bat dela, alegia.

MUGALARI

eire: historiaren indarra

IRA berriro komunikabideen lehen gaia izan da. Eta berarekin batera Ipar Eireko arazoa munduaren aurrean agertu da. Lord Mountbatten eta berarekin zihoazenen hilketak, 18 britainiar soldaduenak bezala, salaketa asko izan du funduko gobernuen aldetik. Baina IRAk garbi azaldu du aurrera jarraituko duela Eireko batasuna eta nazional askatasuna lortu arte. Zergatik?

60 urte paseak

Hirurogei urte daramatza IRAk burrukan, garaipen baten alizienterik izan gabe. Rekord bat. Vietnamgo askatasun mugimendua ikusi ohi da erresistentzi eta pazientziaren eredu bezala, baina denbora horretan garaipen haundiak izan zituela (1945, 1954, 1972) ezin alde batera utzi.

IRAREN kasoa, garbi dago, oso desberdina da. Belaunaldi desberdinak sortzen dira 60 urtetan. Egun Ipar Eireko gatazka aurrera daramatenak; ez zuten Inglaterren Kanpaina eta De Valeraren aurkako burrukan parte hartu. Hauen gurasoak izan ziren guzti hori egin zutenak. Eta 1916ko Pazkuako Altxatzean aitonek, parte hartu zuten.

Nola daiteke ba, hain demokrata den Britainia Haundiko gobernuak Irlandako arazoa konponduta dagoela aldarrikatu, eta Eirear Errepublikano Harmadak beti osatzeko behar hainbat jendea izatea Erantzuna garbi dago. Ez dagoelako ezer konponduta. Eta heri garbi du Inglaterren gobernuak. Horregatik, eta lehen aldiz gure datoen arauera, kontserbadore alderdiko lehen ministroak Ipar Rirera joatea erabaki du.

Margaret Thatcherrek Ulster Britainia Haundiaren zati bat izan behar duela alderdi guztien moralak altxatu omen du. Ez dakigu hori egia izango den ala ez, baina bera haraino joan beharra ikustea Ipar Eireko arazoan zeresan haundia duela iruditzen zaigu.

Aiderantziz, Irlandako Errepublikaren lehen ministroa den Jack Lynch poliki ibili da. Garbi dago

IRA eta Inglaterren artean bigarren honen alde dagoela bere adiskidetasun guztia (bestela bere Errepublikako gobernuen tradizioa hautsi egingo zuen), baina Hego Eireko interesak gordetzeko politikan gogor jokatu behar duela dakienez, Irailaren 5ean Londresko eta Dublingo gobernuen artean egongo den elkarriketarako bazaren bat gordetzen dabilela dirudi.

etsaiak asko dira

Lynchen gobernuak ez du kezka haundirik izango IRAtarren estradizioa emateko, baina hego eirearren aurrean ondo gelditu behar duela daki, eta horretarako zerbait atera behar dio Thatcherren gobernuari. Eamon De Valeratik hasi eta gaur arte, Irlandako Errepublikako gobernuak kolpe gogorak eman ohi dizkio IRARI.

Hilak, espetxeratuak, konzentra-

zioko kanpoetan enzerratuak izan dira IRAtarrak eta hauen alde agertzen zirenak. Baina, betidarik ere, «zerbait lortzen» ahalegindu da IRAtarren truke aipatutako gobernuak.

Beste berri bat ere agertu da komunikabideetan. Aita Saindua ez omen da joango Ulstera. Hego Irlandan pasako omen ditu bere eirear jardunalkiak. Eireko burruka osoa bi erligioen arteko gatazka bezala aurkeztzen saiatu direnek, guttitan azpimarratu digute eliza katalikoa nazional askatasuna lortu nahi duen Mugimendu Errepublikanoaren aurka betidanik egon dela.

Arrazoiak «IRA 60 años de guerrilla» azterketa sakonetik hartuak daude. Eireko eliza monastikoa oso berekoa omen zen, eta Erromak askatasun nazionala lortzen bazuten bere aldetik joko zuelakoan beldurrez, Inglaterren bere laguntza osoa eskaini omen dio betidanik. Lan horretatik hartua dago, baita ere, aurreko zatia:

«Eirek tentsio historiko haundiak jasan ditu. Bere lekukotasun geografikoarengatik eta duen zibilizazioarengatik Mendebaleko munduaren zatibat izan behar zen nazio hau, lurra zapaldu duten estaduen partai-

de bat. Baina zortzi mendeetan Hirugarren Mundukoa bezala zigortua izan da, lehen inperio kolonialak deitzen zitzaizen munduko zatiak bezala alegia.

Eta hor dago arazoaren koska: Eirek koloniaren tratamendua jasan duela, Europear estatuetan inoiz gertatu ez dena.» Eirearrek ezin dute konsziente edo inkonsziente mailan ahaztu bere nazioak, gaur, XIX mendean zituen biztanleen erdia duela; hain aberatsa eta zabala zen kultura zapaldua izan dela —egun 70.000 pertsonak besterik ez du gaelicoa mintzatzen—.

kolonialismoaren zartadak

Eirearrak Britainia Huandira jo beharrean aurkitu dira, eta alderantziz, metropolitik jende multzo galanta etorri da bere lurraldera. Genozidioa, era guztietako diskriminazioa (legala barne delarik), jasan beharrean izan dira eta daude. Zergatik guzti hau? Honela erantzuten digute Maria Luisa Sanchez eta Luis Reyesek, aipatutako azterketaren egileek:

«Erru hau ez da kasualki gertatu. Arduraduna Ingalterra da, bortxake-

ta, lapurketa historikoaren erruduna bera da. Horregatik, Eireko nazioaren bihotzetik bindikazio historikoa lortu nahi duen mugimendu bat sortu da, eta nahiz politikaren kondizio objetibo eta subjektiboekin harreman asko ez duela iruditu, iraganaren fruitu dialektiko garbia da. Ulertezi-na eta magikoa dirudien indar hori da IRA bultzatzen duena: historia-ren indarra.

IC WEST BELFAST

Pictures
Chris Si

ta, lapurketa historikoaren erruduna bera da. Horregatik, Eireko nazioaren bihotzetik bindikazio historikoa lortu nahi duen mugimendu bat sortu da, eta nahiz politikaren kondizio objetibo eta subjektiboekin harreman asko ez duela iruditu, iraganaren fruitu dialektiko garbia da. Ulertezi-na eta magikoa dirudien indar hori da IRA bultzatzen duena: historia-ren indarra.

Erdi Harcen bortxatzaileek sekulako egurrez zigortuak izaten ziren. Egun, Ingalterra, Eireko kultura eta jendeen bortxatzailea, zigor pisu bat jasan beharrean dago: IRA.»

Guzti hau kontuan izanik, ez dirudi Eireko arazoa konpontzeko erraza denik. Ez eta guttiago ere hitzekin —nahiz hauk, errepresioa bezala, latzak izan— konponduko denik. «IRA, 60 años de guerrilla» liburuak honela ikusten du soluziobidea:

«Eirek bere duintasun nazionala berlortu arte esistitzen eta funtzionatzen jarraituko du IRAk. Hainbeste eirearrek bururatu eta bizia eman duten duintasun nazional hori lortu arte. Eta agian helburuak ez ditu sekula lortuko, agian beti bezain gaizki funtzionatuko du, baina esistitzen jarraituko da.

Orain bere etsai indartsuek militar eta politikoki deusezteza lortzen badute ere, momentuz ekintzarik egin gabe geldituko da, «singing pubs» abestietan soilik bizirik, baina, beti gertatu ohi den bezala, berriro agertuko da. Orain 12 urte duten haurrek eta, egun, harriak eta koktel molotovak botatzen ibiltzen direnek, hemendik sei urtetara beste metodo abanzatuagoak erabiltzeko adina izango dute. Eta erabiliko dituzte.»

P. IPARRAGIRRE

modaren atzetik

Egunero egin ohi ditugun gauzak aipatu izan ditugu gure orrialdeotan, gizonaren arazo eta kezka asko eta asko ere ekarri ditugu gure astekarira, baina bat ahaztua genuen eta egia esan beste edozein bezain garrantzitsua dela uste dugu; eta hau jakera da. Nola jazten gara euskaldunok, zer ikuspegitatik, zenbat gastatzen dugu, non jazten gara, hau dugu gaurko erreportaje honetako leloa.

Xehetasun hauk jakin nahirik, Donostiako Sastreria Auzmendi, Junior's boutique eta Bilboko El Corte Ingles-ajo dugu; kalean zenbait gazteren eritziak ere jaso ditugu. Moda, praktikotasuna, kalitatea, diseinua, hitz joku honetan mundu bat dago eta gutxi edo gehiago, monja eta fraileetatik at, denok gaude murgildurik.

euskadiko estiloaren bila

Euskal Herrian, batez ere koloreei dagokionez, oso tradizionalak gara: beis, gris, urdin eta marroia da gehien erabiltzen dena.

zer dago modan?

Donostiako boutique baten aurrean neska gazte bat bilatu dugu eta bera nola jaxten den galdetu diogunean, beti modan jaxten dela erantzun digu. Baina zer da moda? Santi Auzmendik honela definitzen digu moda: «moda, mundu guztiak eramaten duen zerbait da, beraz gaur adibidez bakeroa moda da, hau baita gehien eramaten dena».

1969 aldera sartu zen gure artean galtza bakeroen moda, sartu bazen sartu arrakasta izugarria izan du; urte beteko haurtxoetatik dauden talletan sartzen diren bitarteko guztiak baitaukate galtza bakero pare bat; gazte normalenetatik hasi eta industrial dotoreenataraino; batzuek egunero ibiltzeko, beste batzuek deporterako, udarako, etabar. Honela, badirudi uniforme bat dagoela jaxkeran. Bakeroaren alde praktikotasunaren arrazoiak izan da gehien en-

Boutiquetara joaten direnen artean denetik dago, batzuk kontsejua eskatzen dute, beste batzuk ez.

«Galtza bakeroa egia da, asko ibili da bainan emakumeetan osasunarentzat txarra gerta daiteke. Nik ginekologoei tratamenduan dauden zenbait kasu ezagutzen dut.»

tzun duguna. Honela, Corte Inglesko gaztetxoaren ataleko arduradunak, galtza bakeroa dela gehien saltzen dena esan zigun. Gaur emakume askok lana egiten omen dutenez, galtza hau lasaitasun handia ematen omen dute.

Mariasun Bergaretxe Juniors'koak ez du eritzi berdina batez ere emakumei dagokienez. «Galtza bakeroa egia da, asko ibili da bainan emakumeetan osasunarentzat txarra gerta daiteke. Nik ginekologoei tratamenduan dauden zenbait kasu ezagutzen dut eta hau normala da. Galtza hau oso estu eramaten dira, horrela gorputz argalagoa egiten baitute, baina hankartean sartzen direnez benetan inkomodo gertatzen zaizkizu. Bestetik galtzak zenbait eta hestuago, odolaren zirkulazioarentzat hainbat eta kaltegarriago. Galtzak lotzeko lurrean etzan behar duen zenbait dago. Hau astakeria bat da». Gizonezkoek ere galtza hestuegiak eramateagatik arazoak izan ditzakete, hori garbi dago.

Moda inguruan hemen asko hitzegein ez bada ere, batez ere Euro-

pan beti egon da mugimendu izugarria; esan dezakegu benetako iraultza dagoela. Mariasunen eritziz moda beti gaur arte, kultura izan da, gaur kontrakulturaren bihurtu omen da. Santirentzat, moda kultura da eta herri batetako kultur maila nolabait modan ere isladatzen da, honengatik gure Herriko erlazioa maila honetan garbi omen dago.

euskal gizonen trakestasuna

Dakizuenek, Santiren denda gizonentzat egina dago; neurri honetan oso ongi ezagutzen du arazo hau. Egia esan, gure gizonen nola jaxten duten ikusteko, ez dago asko begiratu beharrik, brageta belaun parean, gerria ipurdi gainean. «Ni Alde Zaharrera joaten naizenean harrituta geratzen naiz; jendea oso gaizki jantzita dabil, zikin, zer esango dizut nik, badirudi gazteentzat iraultza eta estetika burrukatuak daudela» esan digu Santik. Behin batean kanpoko jostun batekin, hemen zebilela, diru guztia emakumeek gastatzen zutela zirudiela esan omen zion; ezin omen zuen

ulertu nolatan gizonak hain traketsa zihozten.

Jokaera hau benetako konplejoarengatik hartzen omen dute. «Nere semea adibidez hemendik irtetzen denean edozein erroparekin ibiltzen da eta gustora gainera, baina honera itzultzean bere bakeroekin ikusiko duzu, berak esaten digunez lotsatu egiten omen da bere lagunaren aurrean. Konplejo hau txikitatik dakarte, ikastoleetatik». Gizonen artean beste fenomeno kurioso bat ere ematen da. Gaur oraindik —gazteak salbu— erropak beraiek erosten dituzten oso gutxi da. Normalki, ama, arreba edo emazteak erosten dizkie erropak eta Santik esan digunez honetako pertsonalitate eza ere isladatzen du. Gero, gizonentzat, edo gizonentzako erropa erosten duena, emakumeentzakoena baino askoz ere kontserbatzaileagoa dela, bai lineari dagokionez eta zer esanik ez kolorei dagokionez, urdina, beige, marroia eta grisa, hau dira saltzen diren koloreak. Eta jaxten den moda, guztiz klasikoa da. Gizonentzako moda Italian egiten da, badute Escuela de Artes Plásticas deitua eta lan asko egiten da. Dena dela hemen ez dago sartuko den modarik. «Orain adibidez "hombrearen" moda dator, nik uste dut gizonentzako gehiago emateko, ba segurua hemen ez dela sartzen, baina hemendik kanpora jendea moda jarraitzea gustatzen zaio».

Santi Donostiako estiloaren sor-
tzailea dugu, honek zer esan nahi
du?

«Nik egiten ditudan gauzak oso
bereziak dira, nik neure diseinu pro-
pioa dut eta hau edonon nabarmen-
tzen da; katalanek eta beste askok
ere esaten dute. Nik ez dut inor ko-
piatu baina hau lortzeko ordu asko
sartu behar izan dut». Beste gaine-
rantzean moda internazionalizatua
dago eta gaur maila honetan korron-
teak argi daude. Gure artean Santi-
ren planteiamenduetako norbait
agertzen denean, sarritan burges-
tza, amanneratutza edo tankerako-
tza hartzen dira; eta kalean norbait
hemen normala denetik desberdin
jantzia ikusten badugu, berdin. De-
na dela gauza bat dago argi: per-
sona batek gazte denetik heltzen
doan heinean maila guztietan alda-
tzen da; jantziei dagokienaz eta gi-
zonen 18 urteko bat eta 40 urteko
bat berdin jazten dira eta emaku-
meen artean hau ez da horrela ger-
tatzen. Euskal Herriatik kanpo eus-
kaldun bati jazkeraz antz ematen
zaio.

tza bat egin dezakete, baina azken
finean gehiago kontsumitzeko plan-
teiamendu bat besterik ez; zeren
berriro diogu, DENA aldatzen da.
Modari jarraitu nahi badiozu, urte-
garai guztietan arropa guztia berri-
ro erosi behar duzu, bestela atzera-
tua geratzen zara.

«Margoak, diseinua, moda eta
ebaketarekin koordinatua izan ohi
da. Dena dela Bilbo, Donostia, ingu-
ru hauetan kolore propioak erabil-
tzen dira. Gorria, orlegia edo ho-
riaren moda etortzen bada ere, he-
mengo jendeak urdina, beisa edo
marroia nahiago ditu. Gazte jendea
adibidez gaur askoz atrebituagoa da,
baina orokorki ez. Dena dela nik
uste dut mugaren gertutasunak zeri-
kusi handia duela, Frantzia bertan
askoz aurreratuagoak baitaude»
esan zigun Corte Inglesekoak.

Mariasunek esplikatzan digu kate
honen prozesua. «Fabrikatzaile ba-
koitzak du bere diseinu etxea, jos-
tekoa, telena, etab..., telak atera
behar duen modarekin erlazionatuak
daude, hauk dira beraz dena eraba-

kitzen dutenak. Uda honetan kolore
biziak eraman dira, ba udazkenerako
kolore motelak datoz, partxiseko ko-
loreen kontra, hau da, orlegi, urdin,
gorri eta horiaren ordeaz, berengena,
more, grisa, etab... Lehenago aipa-
tu dizuedan arrazoiarengatik, moda
bi urte aurretik erabakita egoten
da».

Boutique edo erropa denda ba-
tetan sarritan entzun ohi da: Kolore
hau ez dihoakit, hau zergatik den
Mariasunek esaten digu. «Egia da
udan adibidez eguzkia hartuta ba-
zaude edozein kolore ongi dihoaki-
zu, baina neguan, aurpegi txuri txu-
riarekin, zein kolore duzu ongi?
Aurpegia ongi pintatuta badaramazu
askoz errazagoa da edozein kolore-
kin jokatzeari; hau Ingalaterran adibi-
dez ongi ikusten da, baina hemengo
jendea ez da hontaz konturatzen».

zinemaren zerikusia modan

Gai hau dudarik gabe oso nahasia
da; oso erraza da kontsumoko sis-
temak aldatzen duela dena esatea
eta kito; hau egia izan arren, adar
askoko gauza denik ezin ukatu.

Telebistan adibidez filma bat mo-
dan jarri denean mundu guztiak ai-
patu izan du eta sarritan eduki du-
ten arrakasta askoaz handiagoa izan
da. Pipi Langstrunen filmak oraindik
gogoratzen ditugun galtzerdi arrai-
a

«Alde Zaharrera joaten naizenean harrituta geratzen
naiz; jendea oso gaizki jantzita dabil, zikin, zer esango
dizut nik, badirudi gazteentzat iraultza eta estetika bu-
rrukatuak daudela.»

Azkenik, garai batean, gizonen
artearen izugarritzko arrakasta izan
duen apaintasun bat aipatu nahi ge-
nuke, gorbata. Tresna hau eramaten
duen, geroz eta jende gutxiago dago
zergatik? Santik esan zigunez orain
beste tresna batzu eramaten omen
dira gorbataren lekuan; painuelo bat
edo askok koilarak ere eramaten
ditu, «nik ez diot honi inongo ga-
rrantzirik ematen». Corte Inglese-
koaren eritziz berriz, gorbata serie-
tate eta errespetuaren sinboloa
omen da, honekin ez omen zuen
esan nahi gorbata gabe doazenek bi
gauza horik batzen ez dituztenik.

jantziak, diseinua, margoak

Urtegarai batetara iristen gare-
nean moda goitik behera aldatzen
omen da. Honen arrazoiak entzutea
ezinezkoa izan zaigu, izan ere azken
finean hau erabakitzen duena kon-
sumoko makina baita. Moda, disei-
nuak egiten dituztenak lan bat, iraul-

«Azken finean modaren eboluzioa gizartearenari lotuta dago, baina kanpoan moda
dena hemen gauza atzerakoi eta ridikulotzat jotzen da»

dun margotu haik ekarri zizkigun; askok ez bazituzten jantzi ere, den-
detan saldu nahi izan zituzten. «La
casa de la pradera» izan da beste
moda bat ekarri zigun filma bat; fil-
maren izena daramaten soinekoak.
John Travolta, Superman, etabarrek
ere zerikusirik izan dute maila ho-
netan; Gilda ere hor daukagu, moda
retro edo deitua ekarri ziguten,
etab. luze luze bat.

hauen aurrean hitz bat bakarrik
esan dezakegu: alienazioa.

praktikotasuna, moda, zer da lehenengoa

Erropa bat erostera joaten gare-
nean beti zenbait gauza kontutan
izaten ditugu eta noski lehenengoa
modan dagoen ala ez izaten da. Mo-
dan badago noski garbi dago zeri

ten hasi den gazte asko da. Honen
arrazoiak Mariasunek honela espli-
katzen zигun: «Alde batetik uste dut
emakume asko konturatu direla gal-
tza horik ez direla pentsatzen zuten
edo esaten zen bezain komodoak,
bestetik uste dut orain arte eraman
dutenetaz aspertuak daudela eta
bestetik planteiamendu berriak sor-
tzen doazela. Aldaketa ez dago gaiz-
ki, jendeak oso gaizki jazten baitu,
honela aldatuz kaleko ikusmira ede-
rragoa izango da».

Erropa bat erostera joatean asko-
tan ideia konkretu batekin joaten
omen da jendea, baina batzuk kon-
tsejua eskatzen omen dute eta la-
guntzen uzten omen dira. Izan ere
gaur emakume langileak geroz eta
gehiago direnez, hau praktikotasun
eta komoditateari gehiago begira-
tzen diete. Bestetik emakume gehie-
nak bat bestea baino originalagoak
izan nahi omen dugu, honengatik ka-
lean asko ikusten ez diren erropak
erosten ahalegintzen omen gara
esan zigun Mariasunek: berari sa-
rritan joaten omen zaio jendea bere
lagunak erosi ez duen zerbaiten bi-
la, bakeroz jantzitakoan noski ez
zaie gauza hauei begiratzen.

Zenbait gauza aipatu dugu orain
arte, modan joatea beharrezkoa de-
la, hemen moda ez dela beste le-
kuetan bezala sartzen, etab... baina
gauza hau argitu nahirik Mariasuni
zuzenean galdetu diogu.

Hemendik kanpo emakumeak edozein gauza jazten duten bitartean, hemen lotsak
eraginda ez dute hori egiten.

Orain arte aipaturiko guztia jaz-
kerari burzkoa da noski; baina mo-
dan egon zen beste fenomeno bat,
askoz grabeagoa eta gutxi gora
behera maila horietatik etorri zena,
meheatsunaren edo argaltasunaren
moda. Hau, Twiggy modeloak ezarri
zuen. Bera guztiz melarra zen, nes-
ka ederra, eta emakume guztiek ha-
ren gorputza eduki nahirik kiloak
galtzeko lasterkada hasi zuten. Bat
baino gehiago hospitalean sartu
beharrean geratu zen, psikiatren-
ga eramandako asko eta fisikoki
destrozatuak askoz gehiago. Garai
honetan psikiatra talde bat arazo
honi buruz estudio bat egiten hasi
zen. Hau dena Euskal Herriaren ger-
tatu zen eta gaur oraindik gertatzen
da. Mariasunek oso ongi gogora-
tzen du garai hura: «**honera erropa
erostera jende asko etortzen zen,
neri ikusiarekin bakarrik nazka ema-
ten zidaten, gerriko hezurak aidean
hankak txotxak bezala, benetan bel-
durgarriak zeuden**». Gertakizun

heldu, baina jende gehienarentzat
hau bakarrik ez da kontua, zeren
nahiz eta modan egon behar bada
persona bati ez zaio gustatzen edo
ez zaio ongi geratzen, kasu hauetan
zer egin?

«Jende gehiena oso berezia da
eta normalean modaren bila etor-
tzen da, baina oraindik badaude
neska praktikak erropa komodo ba-
ten bila etortzen direnak; bakoitzak
bere gustoa du eta honen arabera
ibiltzen da» zigun Corte Ingleseko
dependienta batek eta gaiarekin ja-
rraituz, asko azken modan joan
nahiena ibili arren ez zutela beren
gustoko gauzarik bilatzen esan zi-
gun eta beste batzu gaztetxoek tai-
la bila etorri eta bilatzen ez dutela-
ko haserretuta ibiltzen omen dira,
dena dela azken finean hemen omen
da Estatu guztia kontuan izanik, jaz-
ten gustorik handiena dagoen lekua.

Gaur oraindik gehien ikusten de-
na bakeroa bada ere, apainago jaz-

dena aldatzen da:
koloreak, diseinua, etabar.

Z.A.—Zergatik beste lekuetan bai eta hemen ez da moda hain erraz sartzen?

—Hemen konplejo izugarria da goelako. Jendeak esango duenari begira geratzen dira, beste lekuetan disfrazatua joan zindezke eta inork ez dizu ezer esango. Hemen senarrak, ahizpak eta batez ere lagunek zerikusi handia edukitzen dute, konplejo hau hemen bakarrik dago: eskote horrekin nerekin joatea ez duzu pentsatuko ez? Galdera hau senar askok egin ohi du.

Z.A.—Moda jarraitzea oso garestia da ez?

—Begira, ongi jantzita doan batengatik, ez dago aberatsa dela esaterik, baizik estilo berezi bat eduki dezake eta dauzkan lau erropakin beti apain joan. Beste batek milaka pezeta asko gasta dezake eta itsusi jantzita joan, dirua ez da dena, noski laguntzen duela, baina ez da de-

na. Egia da erropa oso garesti da goela, gona eta txaketa bat 13.000 pezeta inguru koskatzen zaizu gaur.

Z.A.—Bukatzeko, Mariasun zein izango da udazken honetako moda?

Senarrak, ahizpak eta batez ere lagunek zerikusi haundia omen dute. «Eskote horrekin nerekin joatea ez duzu pentsatuko ez? Galdera hau senar askok egin ohi du.»

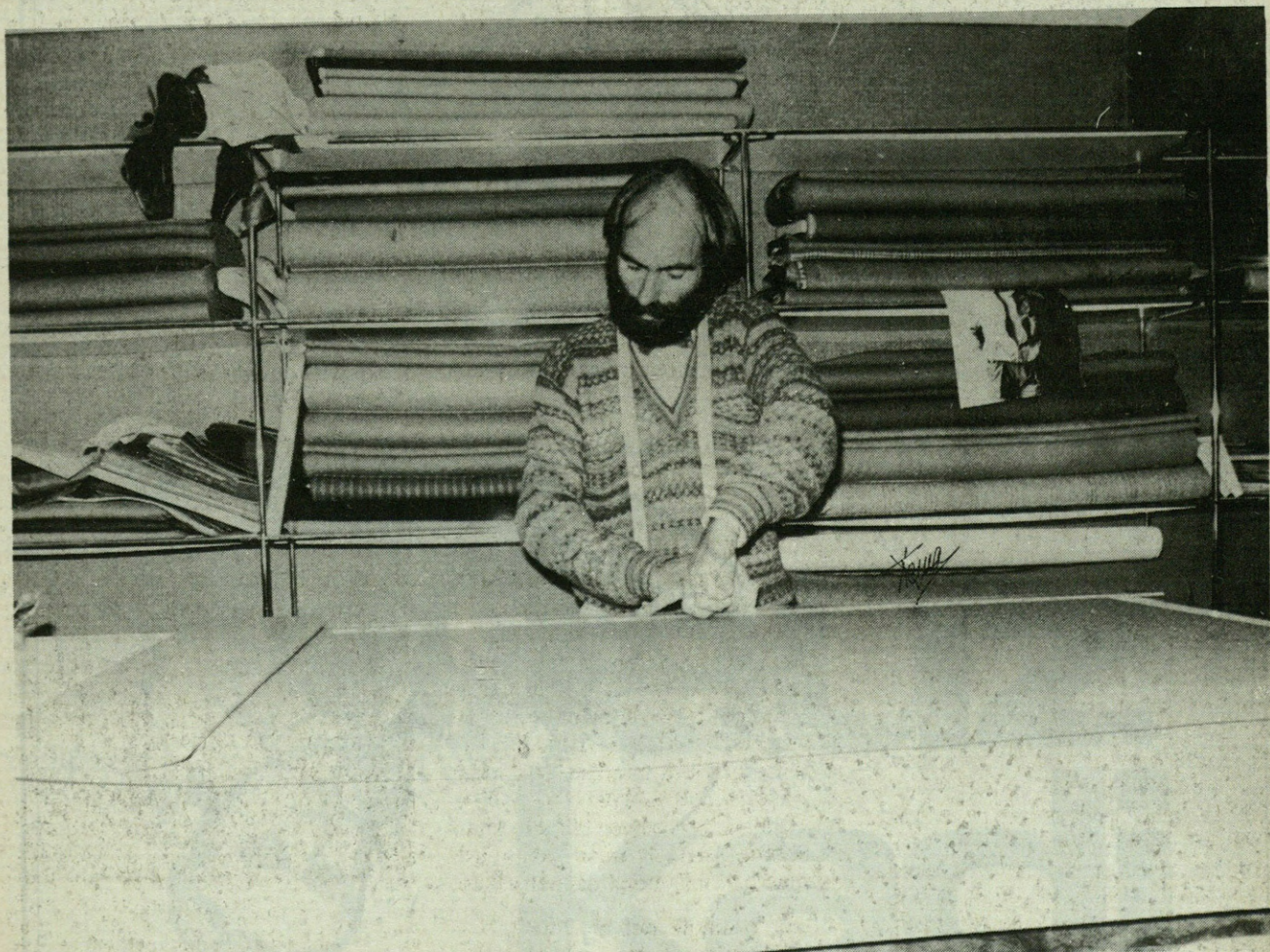
—Alde batetik txandala asko eramango da, badakizue guenean eta barnean gomakin galtzak eta txaketa txandalarenaren antzekoa. Gona-tan tuboa dator berriro, baina hau ez da batere komodoa, pentsa kotxe batean gona tubo batekin sartzea zer den, motor batean esertzea eta bizikleta etortzen bada, ba esango didazue. Koloreak berriz lehenago esan dizkizuet.

Hemen daukazue modaz ardura-tzen direnen eritziak, gehiago jakin eta ikusi nahi baduzue, Donostiako Udaletxean Irailaren 8tik 15a Arte eta Modaren erakusketa egongo da CATek antolatua.

Corte Inglesean dependienta batek erosle lagun bati esen zionarekin bukatu nahi genuke: «Kulpa beti erropari botatzen diozute eta daukazuen gorputzat ez zarete kon-turatzen». Zenbat gauza entzun behar den!

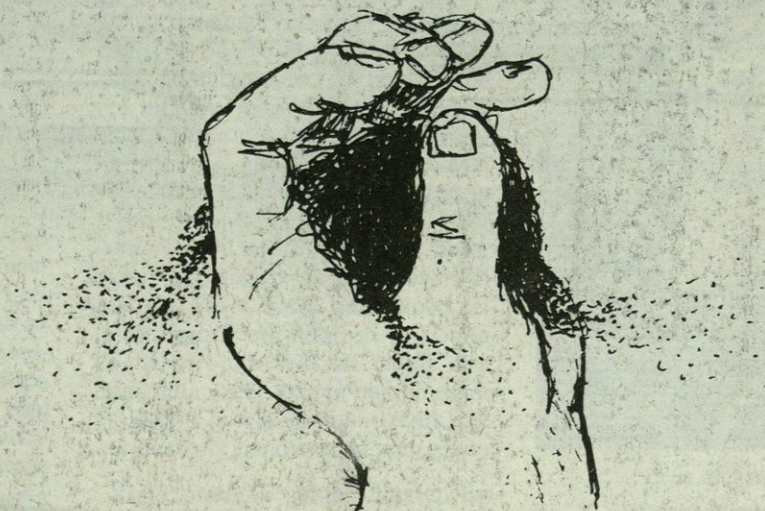
P. IPARRAGIRRE

L. AUZMENDI

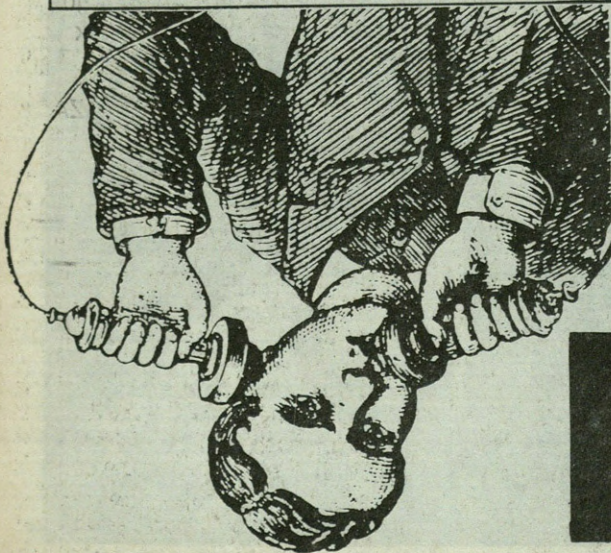
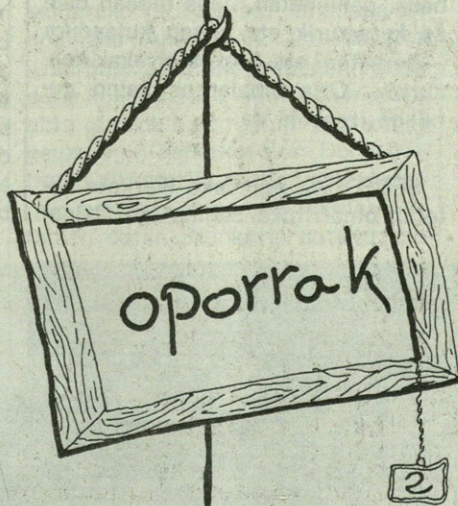
Santi Auzmendiren eritziak, hemengo mutilak oso gaizki jantzita ibiltzen omen dira.

LURRA EGON DADILA LABORARIEN !
MENDIA EGON DADILA ARTZAINEN !

RAMUNTXXO

oh!

leuz kadi

munduko hibairik kutsatuenak garbitzeko

Munduko hibairik kutsatuenak dela esan ohi dute eta ez zaie arrazoirik falta. Alde batetik jendetza izugarria bizi delako haren alboan, bestetik industriagintza indartsua dagoelako arto horretan eta azkenik mundu guztiak zikinkeria oro hibaira botatzen duelako, hibai bat izan ordez ur hustelez betetako zerbituetan bilakatu zaigu. Oria hibaiaz ari gaitzaizkizue.

Gipuzkoak bost arto garrantzitsu ditu eta horietako bat Oria arroa dugu. Oria arroak la probintzi erdialdeko tamaina du bere 850 Km²-kin. Oria hibaia Otzaurte aldean jaiotzen da, Aitzkorri penan, eta 63 Km. egin ondoren Kantaurira Orion itsasoratzen da. Bitartean Beasain, Ordizi, Tolosa, Andoain, Lasarte eta beste hainbat herrietatik ere pasa da.

Arto honetan 1976gn urtean 130.000 biztanle inguru bizi zen. Industrian berriz, metalgintza eta papergintza ditugu nagusi eta denak 500 bat lantoki. Ingurugiroari kasu egiteko inongo neurririk egon ez denez, denok ezagutu dugu azken urteotan, Oria hibaia zer itxura izan duen. Tolosaldeko ur gaineko elurraren antzeko apar zuri hura mundu guztian egin zen famatu.

kutsadura

Kutsadura izugarria dela esan ohi da bainan negua ala uda izan bada go alderik. Hibaia ur asko dakarren ala ezek badu bere zerikusia. Eta oso oker ez bagaude behintzat uda izan ohi da ur gutxi daken garaia eta beraz, kutsadura gehien nabarmentzen den sasola. Garbi da, udan dakarren urarentzat jendetzaren eta industrien zikinkeria gehiegikoa da eta ondorioz kutsadura gehiena orduan nabari zaio.

Hala ere arto guztian kutsadura ez da berdina izaten. Oria garaian eta Etxanda erreka batzen zaion leku arte esate baterako hibaia esterilizatua dago. Hau, Zegamako kloro industriaren eragitea da. Beterri aldean berriz eta papergintzako industriei esker kutsadura erabat desber-

dina da. Kutsadurak beste konponente batzu ditu.

Era berean, Oriara beren urak isurtzen dituzten erreken kutsadura ez da Oriakoa bezalakoa. Erreka hau, gehienetan, behe aldean daude kutsaturik eta hauen kutsadura —Berastegi eta Araxes errekek kendurik— Oria hibaia baino gutxiago izan ohi da.

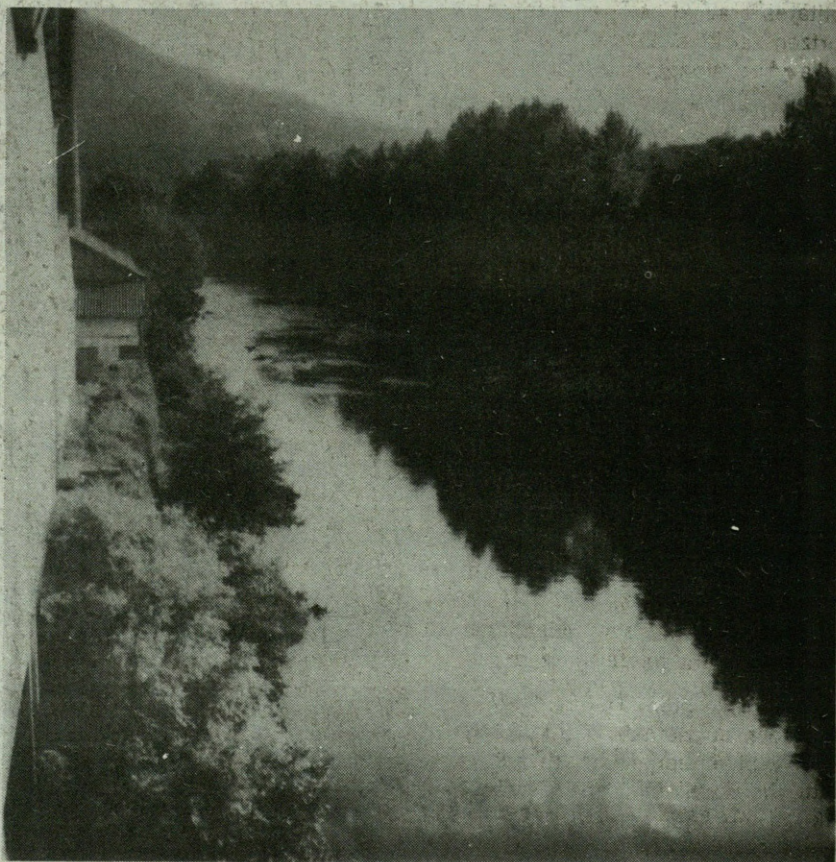
SEDECCAK egindako ikerketa batetan oinarrituko bagina eta Oxigeno

noaren Behar Biologikoa kontutan hartuko bagenu, zera ikusiko genuke: pasta eta papergintzako industrien kutsadura 64,5 % dela, herrietako kutsadura 24,2 % eta metalgintza, tailer mekaniko, kimika industrien kutsadura beste denak.

papergintza

Goraxeago aipatu dugunez, papergintza da kutsatzaile nabariena eta industri hauetaz zertxobait esateak mereziko luke.

Papergintzan jarduten duten industria gehienak zaharrak dira bainan makinaria nahiko berria dute. Ura asko behar izaten dute bainan oso sinpleki erabiliz: uraren zirkuitoak gehienetan produktoaren kalitatea hobetzeko pentsatuta jarrita daude eta ez ura aurreratzeko edo eta ura zerbait garbitzeko hibaira bota aurretik.

Pasta industrietan ere antzeko gauza gertatzen da. Uraren garbiketarako badituzte gailuak bainan ez behar adinakoak. Erabiltzen duten gatz asko hibaira botatzen digute.

Beraz, papergintzako industrian ahalegin bikainak egin beharko dira arazoa konpondu nahi badugu. Ur ezberdinak bereiztu egin beharko dituzte, zirkuito hertsia jarri, ur oso zikinak zirkuito motzetan garbitu, ur zikinak zirkuito luzeagotan berriz, eta ondoren Industri horietatik irtengo den ura garbitu beharko da.

uraren politika baten beharra

Estatu gehienetan ur zikina edo kutsatzaileak, hibaira edo naturara bota aurretik neurri batzu jarri zaizkie. Ezin da edozer gauza bota. Beti neurri batzuren barnean izan beharko dira ur kutsatuak. Era honetan hibaien garbitasuna neurri batean behintzat gorde egiten dute.

Hemen berriz, neurri gutxi eta gero inoiz ez dira kontutan hartzen. Hala iritsi gara gaurko egoerara; aurrez, neurri batzu ez hartzeagatik gara negarrez eta izugarritzko diru pilak konpontzen gastatzen.

Ura ondasun publiko bat denez, herriaren zerbitzutan egon behar du eta ondorioz uraren erabilkera eta kalitatea erabaki politiko batetan bihurtzen zaizkigu. Beraz, uraren «politika» bat badago.

«Politika» hau SIADeco eta ARANZADiren estudio batzuren arabera hiru hipotesisetan oinarrituko dugu:

—Ekologi aldetik okerreana. Gaurko legeek eskatzen dutenaren barnean eta Oria arrokoko ekologiko kondizio minimoak errespetatzeko ur pilatze haundiak beharko lirateke. Kutsadura gutxitzeko era bakarra izango litzateke.

—Hoberena. Ur zikinak tuberi batetan sartzen dira, Ur industrialak aparta ematen da, erreziklajeak orokorrak dira eta hibaia hasieran zen bezalakoa izango litzateke. Irtenbide hau hemendik 50 edo 100 urtetara posible litzateke bainan gaurko amets bat besterik ez da.

—Aurreko bien artekoa. Herri eta industria guztietako ur zikinak garbigailu bidez bailara bakoitzean garbitu, industrietan ur zikina bota aurretik garbitu egin beharko lukete eta

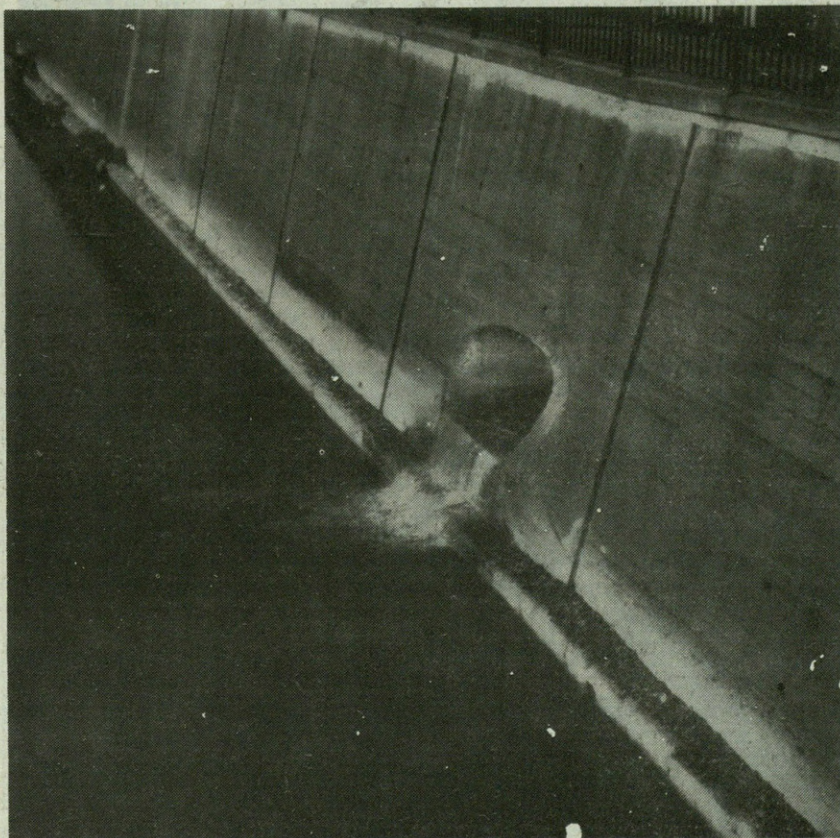
uraren zirkuito hertsia martxan jarri. Era honetan kutsadura gutxitzeatik aparte uraren beharrak ere gutxitu egingo lirateke.

Azken hipotesis honi ematen dio SEDECCAK soluzioa. Lau bailaratan zatitu dute ura osoa eta bakoitzean garbigailu bana jarri: Goiherri bailarakako legorretan garbigailua; Tolosalderako lurraldean; Bilabona-Andoainako Andoainen; eta Lasarte-Usurbilak Usurbilen. Bainan Kutsadura konpontzeko egin behar diren obra guztiak baino lehen beste mila gauza egin beharko dira: Herri guztietan alkantarila guztiak aparte eraman beharko dira eta erreketara botatzen duten zikinkeria gutxitu; he-

rrietako ur zikinak zerbait garbitu egin beharko dira bailarako garbigailura bidali aurrez; industrietan ere garbigailuen jartzea beharrezkoa izan beharko du; zer ur bota daitekeen errekara normalizatu beharko da; industrien ur beharra gutxitu; etabar...

Hala ere gauza guzti hau martxan jartzeko, industrietan eta herrietan esku sartzeko boteredun erakunde bat ere ez litzateke alferrikakoa izango. Dena dela, Oria arroa sanotu nahi badugu denen beharra izango da.

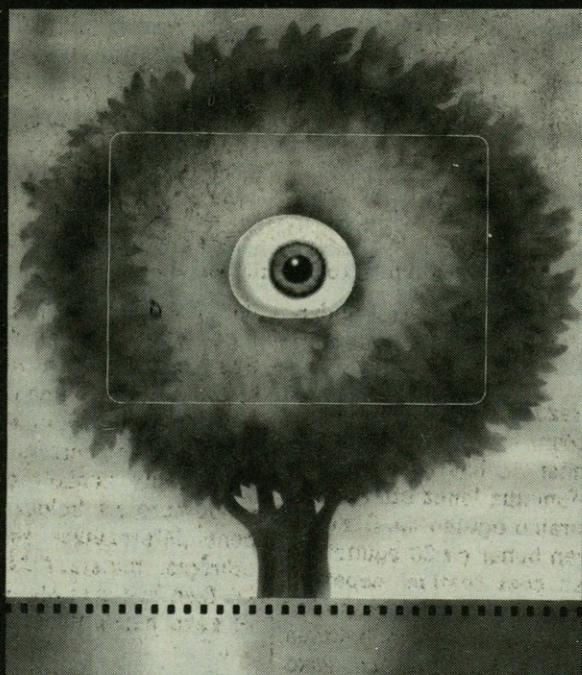
J. L. A.

zine festibalaren atadian

Azken honetako maiatzean, gertatu ziren iskanbilak Donostiako Udaletxean; duela 26 urtetatik hiri honetan ospatzen den zine festibala desagertzeko arriskuan egon zen. Lehenagoko zuzendariari dimitierazi zioten eta harekin batera ekipoko partaide gehienek joan behar izan zuten.

Karguak berriturik eta izpiritu berri batekin antolatua dugu aurtengo zine festibala. Galparsoro delegatu orokorrak eman dizkigu bera karguan dagoenetik gertatu eta eginikoaren xehetasunak.

XXVII
Nazioarteko
Zinemaldia
Donostia 8-19 Iraila 1979

azken urtea izan ez dadin

Maiatzaren azkenean, Canneseko festibala baino lehentxeago Udaletxeak Cannesa joan zitekeen jakiteko deitu zion Galparsorori eta hau izan zen Donostiako Udaletxearen ordezkari festibal hartan. Hark esan zigunez, pertsonalki egoera zaillean aurkitu bazen ere, moralki lan hau onartu beharrean aurkitu omen zen eta honela hasi lehen harremanak hartzen.

«Cannesa joan nintzen eta jendearekin hitzegiten hasi, honela ikusi nuen festibala urtero bezala Donostian egiteko posibilitaterik baze-goela. Cannesen hemengo iskanbilan berri bazuten eta ni ikustean denek gauza berbera esaten zidaten: Donostian ez da ospatuko, ez?»

Donostiara itzuli zenean han eginiko lanaren informe bat aurkeztu zuen. Ordurako Komite Eragile berria osatua zegoen eta honek ni ordezkari Orokorraren karguan jarraitzea erabaki zuen. Hau onartu ondoren lanari ekin zioten beharrezko ziren komisio desberdinak osatuz. Lan asko zegoen eta denbora gutxi.

«FIAPeko partaide batzuekin eduki nituen elkarrizketetan, baimenaren lorpena oso airean ikusten nuen, batez ere A kategorian lortzea. Azkeneko oportunitatea ematen ziguten, festibal dezente bat lortuko balitz beste urte batzuetarako hitzegitea posible litzateke eta bestela kito». Baina azkenik FIAPek baime-na eman zuen.

Festibalen eratzaileengandik zenbait kontseilu eta eritzi entzun behar izan zituen. Galparsorok bere aldetik zenbait proposamen ere egin zuen: festibala espezializatzea adibidez, Sortzaile Berrien sekzio bat sortzea, «Cine de Arte y Ensayo» delakoaren sortzea eta bestetik planteiatzen zuen baita Esteko estatuen zinema eta Latinoamerikakoaren arteko plataforma bezala bihurtzea; honela Moscuko festibale-ra era joan ziren zenbait harreman izateko.

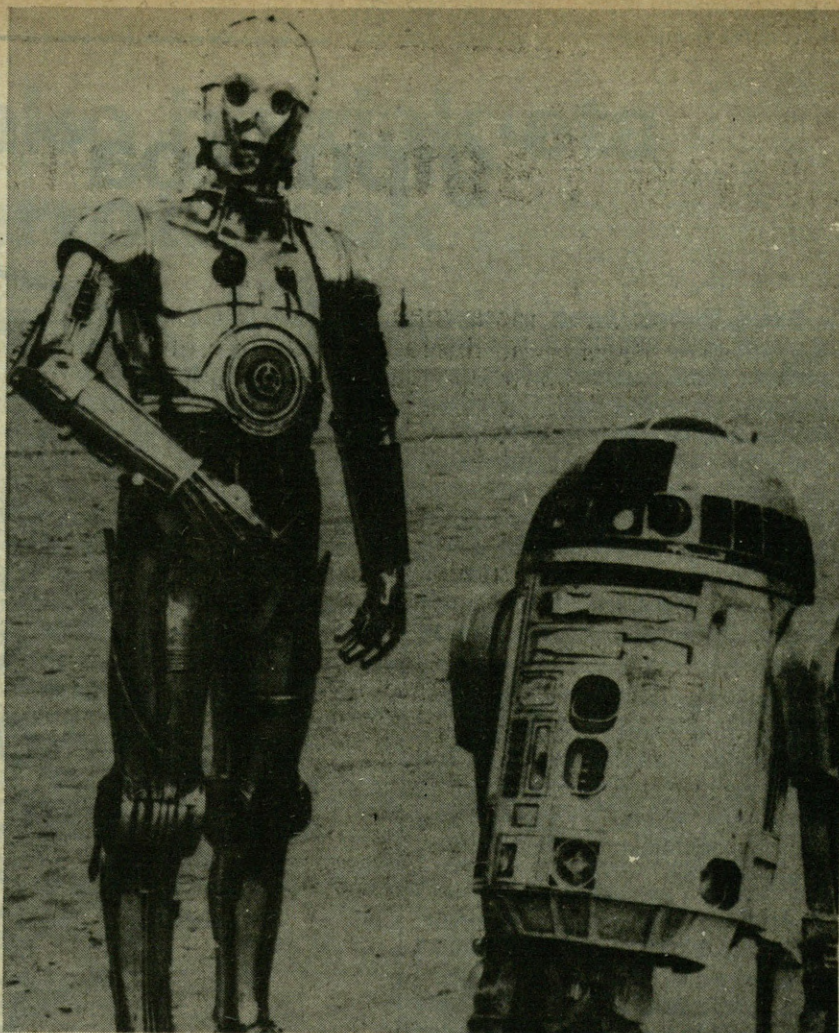
zine festibala eta esanahia

«Festibal batek festa zentzutik kanpo, esanahi asko du. Konkretuki Donostiako Festibala deszentralizatu egin da eta 40 herri eta hauz baino gehiagotara joango da; industria bezala zentzu ekonomiko eta industrial garrantzitsu bat dauka; zentzu kulturala era bikaina du, batez ere kontuan izanik puntu askotara zabalduko dela eta noski zentzu politikoa ere ezin dugu ahaztu, azken finean ideien plataforma bat baita; arrazoi hauk guztiengatik gauza asko kontuan izan behar da; batez ere filmak aukeratzean, ideia guztiak batu behar dira.» zioen Galparsorok.

Honela, festibal honetan era guztietako filmak emango dira, zine espektakulo-komertziala, zentzu politikozkoa, pelikula intelektualak, zentzu kulturalazkoak, etab... Gainera, lehenengo aldiz nazionalitateen filmak ere emango dira; Estatu Espainoleko nazionalitateetakoak, Sudamerikako zine marginala, Britainia, Occitania, Italiako zenbait nazionalitate, etab. Bai sekzio honetan, bai Arte eta Ensayokotan, pelikulan erakusketatik kanpo mahai borobilerak, elkarrizketak eta ponentziak egongo dira sekzio hauetara doaztenentzat interesgarriak gerta baitaizteke. Orain arte, Arte eta Ensayoa guztiz baztertua egon denez, produktzio, banaketa, erakusketa etabarrren inguruko arazoak aztertuko dira. Informaziozko zatian hemen ezezagunak diren filmak emango dira, Astorian eguneko bat eta denek omen dute indar berezi bat. Kortometrajeek ere izango dute beren lekua jaialdi honetan, ez Donostiako zine Festibal hau honetara egin da gogelako, Bilbokoa hor baitago, bai zik eta FIAPeK eskatzen duelako.

arazoak ez dira falta

Arazorik handiena dudarik gabe filmak bilatzea, ekartzea eta subtitulatzean datza, kontuan izan 120 bat filma direla prozesu hau jarraitu behar dutenak. «Adibidez lehen obrekin arazo asko egon ohi da, filma bat subtitulatzeak diru asko suposatzen duelako eta filma hauen egileek ez dutelako eginda edukitzen; bestetik, filma subtitulatu hauk hemen ez badira banatzen, ez dute ezertarako balio; beraz, festibala arduratu behar izan da gastu hauetaz, interesgarria eta beharrez-

Hau izan zen iazko exitorik haundiena.

koa baita sortzaile berri hauk indartzea» esanaz jarraitzen da ordezkari orokorra.

Beste arazo bat pertsonai ezagunak bilatzean izan dute. Izan ere duela bi hilabete hasi ziren lanean eta jende famatua lanez eta konpromisoz leporaino egoten da. Bestetik kontuan izan behar da 30 egunetako diferentziaz bost festibal ospatzen direla urtegarai honetan eta jendea horrelako gauzetaz nahiko nekatua dagoela; dena dela eta lan asko egin ondoren, nahiko jende lortu omen dute.

Zuzendari Orokorraren gelan sartu naizenean telefonoz hitzegiten zegoen; ingelesez ari denez ez diot eer ulertu baina bukatu duenean haserrea nabaria du bere aurpegian: «Momentu honetan erretiratu egin digute filma bat eta eman didaten arrazoia iraila beltz bat inguratzen dela gure herrian, izan da» dio.

Maila honetan ere arazo frango izan dute. Euskal Herriko gertakizu-

nak European zehar sentsazionalismoz beterik ematen dituztenez, jendea ikaratu egiten da; hona etortzeak beldurra ematen die. Noski beldur hau areagotu egiten da zineko organismo ofizialetan, burokratzian, baina zenbait zuzendari edo produktore ere beldur da. Dena dela denei interesatzen zaie Festibalera etortzea, honela FIAPeK inpostuak kentzen baitizkie eta era honetan diru asko aurreratu.

Arazo guztien gaineratik, Festibal ona antolatuta dute eta zinea gustatzen zaientek traileren 8tik 19ra Donostian aukera izango dute. «Kontuan izanik izan ditugun laneko baldintzak, dauzkan perspektibak oso onak dira; itxaropenez beteta gauden» esan digu bukatzeko Galparsorok.

Suzko proba hau gaindituta Donostiak bere Zine Festibalarekin jarraitu dezake.

L. AUZMENDI

"gipuzkoa" filma

Duela hilabete baino gehixeago eta Lazkaoko ARERIA zinean, «Gipuzkoa» filma ikusteko aukera izan genuen goiherritarrok. Goiherriko Euskal Eskolak Lazkaon eman duen ikastaroaren barneko laguntzaile gisa ekarria izan zen filma hori, euskaraz zegoenez. Jendea ongi: 400en bat ikusle gutxi gorabehera. Batzu ikastaroak, besteak ingurukoak. Filma hau Pío Caro Barojak egin da eta Donostiako Aurrezki Kutxak babestua.

Filma luze bat egin du Pío Caro jaunak, hiru orduko iraupenera helzen denez. Puntu honetan esan daiteke, zenbait pasarte eta plano laburgarriak direla eta mintzaren muntaia egiterakoan, «dena» agertzera jo duela.

Argazki, kolore, musika eta abestien aldetik ongi egin dagoera esango nuke. Ikusgarri eta entzungarri den gauza asko du filmak eta bat aipatzekotan, gaez egiten den itsasoko arraintza jarriko nuke adibide bezala.

Akats, huts edo hobeki irristadarrak ere badu ordea, nire eritziz. Bertsolarien iharduna hastean, hitzen eta irudiaren arteko desfase bat nabari da, geroago zuzentzen baldin bada ere.

Pertsonaiei dagokienez, ez zitzaidan egokia iruditu Perurena (naffarra) eta Yurrebaso (bizkaitarra) harrijasotzen agertzerik, gipuzkoarrak ez direnez eta Gipuzkoan bertakoak ere bikainenetakoak ditugunean. Azpeltian jokatzekak salbatzen du apur bat, baina halere, gipuzkoarrak ziren azaldu beharrekoak.

San Inazio goraiatzaren den garalan, hura bezain santu eta gainera martiri den Loinazko San Martinik ez da aipatzen. Beasain-Bergara eztabaidagatik ote? Kontu hori nahikoa garbiturik dute prantziskotarrek eta Vaticanok. Zer arraiorengatik ezkutatu? Gipuzkoan ez da beste santu ofizialik eta bitatik bat ez agertzen.

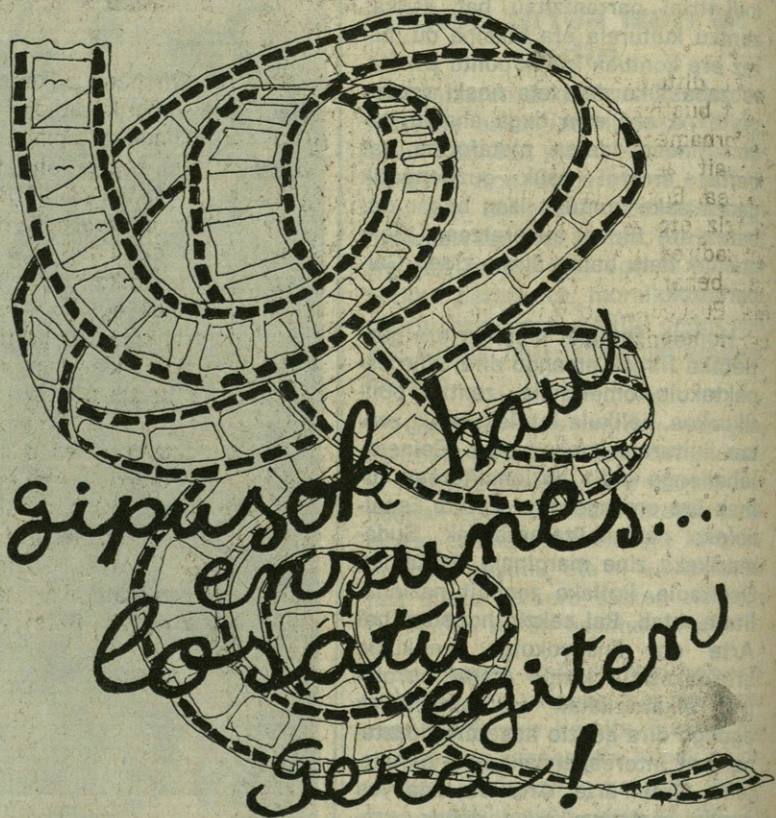
San Inazio Iruñean zertan zebilenik ez da garbi esaten, ez eta Okendo, Txurruka eta beste Euskal Herriari begira zer izan zirenik! Hitz xalo batzuz aipatzen dira. Gidoiak egia historikoak garrazki aipatu behar ditu, bestela jendea hiruzur egiten zailo.

Eta besteak beste hizkuntzaren erabilera da filma honetako hankasartzerik handiena. Dokumentala denez, elkarriketak etabar jendeak esaten dituen eran jaso beharra dago, baina kontakizun orokorra egin duenak ez daki euskaraz irakurtzen. Hotsez nahiko gaizki, kontsonante arteko t-ak eta esaten ez dituenek, baina doinu eta esaerari sentidua ematerakoan gaizki!, oso gaizki! Silabak irakurtzen duen hauraren tankerara entzuten da eta hori euskaraz irakurtzen ez dakienaren frogatzaile da. Izenak azkar samar iragan ziren eta bi-hiru jaunen artean ez dakit zihurki nor zer kontakizun orokorra egin zuena. Halere eta edonor dela ere, oso gaizki!

Baina niretzat, berak hainbat erru edo gehiago, zinegileak eta babesleak dute. Irrati eta Irakaskuntzan hainbat euskal hiztun dotore eta profesional dugun egunotan, nola arraio egin daiteke hori? Euskal ikasleentzat eredu ezezik okertzaile gerta daiteke. Beraz, españolez euskaraz ez dakitenentzat hain dotore kontaturik izango dena, euskaraz negargarri dago euskaldunentzat.

Gidoia bera ere, hitz desegoki samarrez dago zenbait kasutan. Euskara horrekin ez dugu komunikabide arloa landu eta aurreratuko!

Dena den eta horiek horrela, filma ikusgarria da, hain entzungarria ez bada ere. Gipuzkoako alor zahar ezezagun askoren dokumentu bikaina. Tamalez, kamaradun eta filmatzaileak, kontatzaile eta gidolariak baino askoz ere teknikoagoak izan dira.

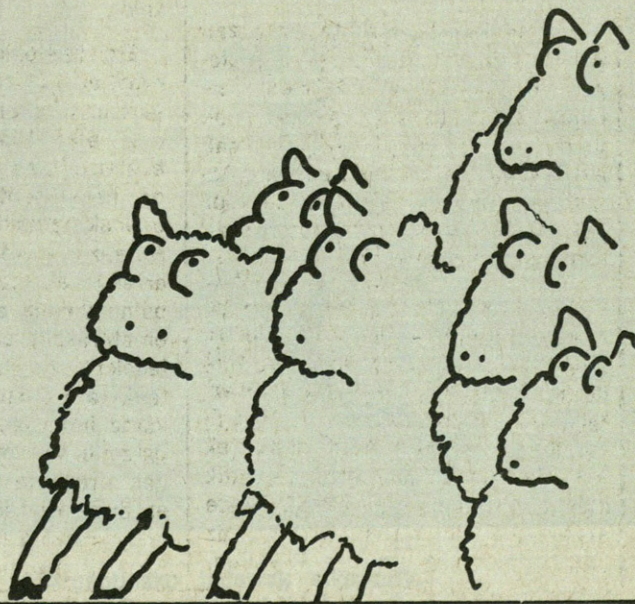
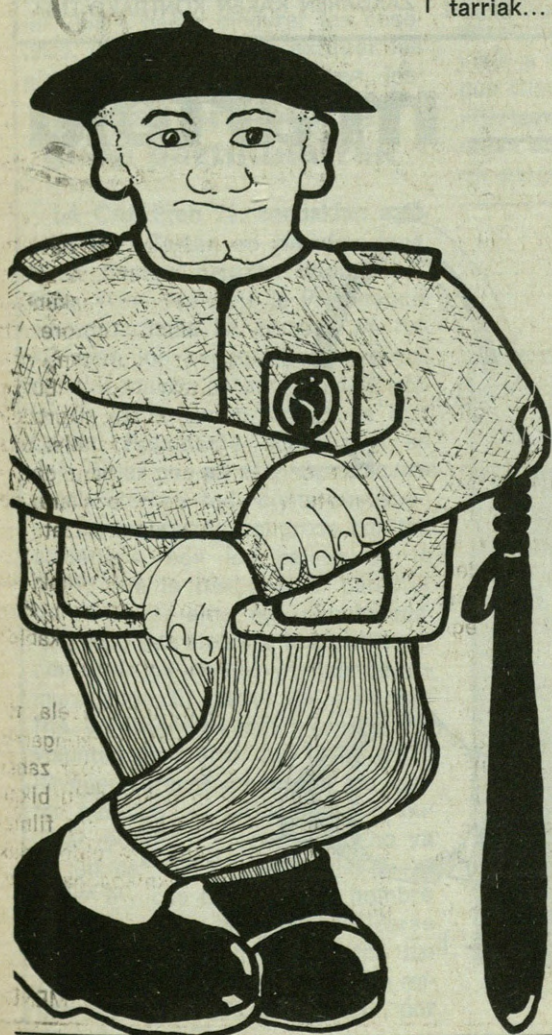
errotako harriak eta errotarriak

Ba dittugu gobernuak! Pluralez eta t bustiaz. Bata desgobernuaren gobernamentu gobernatua, hau da, zenbait zerriri jarri ematea, eta bestea, Euzkadikoa. Noia ez! Zetaz idatziz eta zetaz ahozkatuz, noski! Euzkadiren berreraiketa honetan zetatatu behar dugu gure Euskal Herria eta. Euzkadiko gobernu, beraz. Gobernu sendoa eta gogorra. Euzkal-

duna bera. Eta peneubekoa. Behar den modukoa. Betiko botoez eta diruaz, eta baimenaz, eгина. Betiko botoentzat eta betiko diruarentzat eraikia, edo eraikiko dena. Betikoen atzetik arituko dena ere. Euzkadi librearen alde bazaude, egin zaitez hertzaina. Euzkadiko hertzaina. Bi-deetan kontrolak egingo dituzu, pipaz eta metrailetaz, eta partidukoei multarik ez. Baina klaro, hau pmkoak ez badira infiltratzen, noski! Beraz, hertzain buru kontuz! Kontuz egu-nero komulgatzen duten monja eta apaizekin. Errotarriak eta errotako harriak ez omen (ei) dira gauza bera. Badakizue, hertzainak eta herriaren gudariak. Errotako harriak Euzkadiren berrereiketarako eta errotarriak... geuretzat. Beraz, errota-

rriak eta hertzainak, a!, eta artzainak ere. Arditasun aroa. Arditasun sasoi. 1979.eko udazkena edo urria. Udareak ugari. Udaleak ere. Irrintziren (RC) kanpainari jaramon eginenez. Veranea en Euzkadi. E. E! Eta marroiak?, diot grisak?, diot berdeak? (hau bai dela transferentzia lingustikoa!), eta hostiak banatzea baita, eta ez hortik zehar ikusten direnak, e? Eta bestela galdetu Kintanari. Hiztegiaren modernizazioa egiten omen dago eta). Zer nahi duzue, ba? Dena mutil!, dena! Zergatik ez? Zergatik ez dugu nahi izango dena, ba? Gorria, horia, urdina, beltza, ubela... denak. Ai euskara! euskara! Goian bego! (EGIneko eskela batetan) Noiz? 1979.eko Urriaren edozein egunetan. Nork jarria? Komulgatzeraz joaten ez direnak. Errotariekin komulgatzeraz. Erdara, artzainen hizkuntza. Betiko artzain berrien hizkuntza berri betikotua. Badakik hi, betikoak, betikotan. Beti protestaka. Beti edozeri protestaka. Konforme egundo ere ez. Beti bu-rua erakutsiz. Zer egingo zaio, ba?

ANTONIO B.

estatutoa eta euskara

Zeruko Argiako jaun-andreok: Aspal-didanik idatzi nahi nizuen, zeren barruan dakaten kezka norabait bota behar dut eta zuen bizkar indartsuen gain botatzen pentsatu dut.

Mundu guztia dabil estatutoaren gorabeherekin, baina gutxiri entzun diot aipatzen ni kezkatu naun gauza: Estatuto horrek Euskaltzaindiaren babesa ez duela onartzen, alegia. Eta hori zeharo izorrantea deritzat, zeren azken urteotan euskara ikasten eta azaltzen zen toki guztietan ulertu nahien ibili geranontzat, orain beste euskalki eta forma desberdinez irakatsi behar dela jakiteak adierazten digu zenbaiterainoko oztupoak salbatu beharko dituzten hemendik aurrera euskara ikasten hasten direnak. Eta euskara batua izan nahi duen honekin asko eta asko desanimatu badira, hemendik aurrera zenbat jende ez da izango euskara zaila dela eta alde batera utziko duena?

Horra nere kezka. Duguna gordetzen eta aberasten lagunduko duzutelakoan.

P. URBIOLA

zakurren kakak

Hasteko, gauza bat aitortu behar dut, ez naizela batere zakur-zalea, ezta txakur-zalea ere, baina hitz hau ez doaz bigarren zentzuan, lehenengoan baizik. Beraz, guau! bakarrik egiten duten zakurrez ari natzaizue. Eta hain zuzen ere hoiek kaleetan zehar uzten dituz-

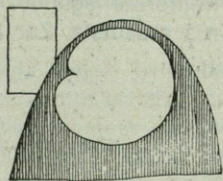
ten mokordoei buruz; mokordo eta plastak, zakurrek ere, kalean ikusi dudanaren arabera, beherakoa izaten baitute nonbait. Donostiako edozein kaltetan, bainá bereziki Fueroen Paseoan eta antzekoetan, nonahi aurkituko dituzu horrelakoak. Are gehiago, hoiek ez zapaltzearren, begibista altxa ezinik, lurrera begira joan beharko duzu. Eta zurekin hain azitia ez denen baldin badoa, hari kontuz! esanez lau pausotik laura.

Dirudienez, hau ez da —edo ez zen— Donostian bakarrik gertatzen. Europako hiri haundiren batean ikusiak ditut kaleetan «publivia»renak bezalako anuntzioak, zakurrei kalean kaka egiten ez uzteko eskatuz. Parkeetan berriz, hori debekatua dagoela oharterazten ditzute. Ez dakit gero non egin beharko duten kaka zakurrek, baina hori jabeen problema dela deritzait.

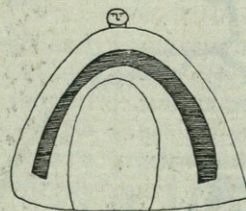
Beno, kontua zera da, norbaitek —eta hiriaren gestioa beren esku dutenetaz ari naiz— hartu beharko duela hau kontutan eta konponbideren bat aurkitu, ezta?

ZAKURREN KAKEN KONTRAKO LIGA

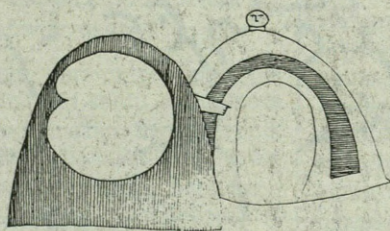
m.artola

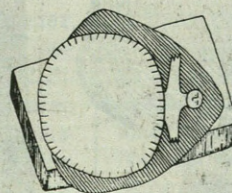
Ahizpa, juan zite portalaia,

Ingotti horra duzu **H**ongriako erregeia;

Hari erran izoztu ni eri nizala,

Zazpi urte hain onian nizala.

Jomeini gudari kurdoak erailtzen.
EGINen 586. zenbakitik hartua.

egindakoa deusezten

«La China de la incredulidad» izenpetzen da TRIUNFOren 866. zenbakian argitaratzen den erreportajearen lehen zatia: «¿China popular? Iba a hacer madurar las cosechas, yugular los ríos, extirpar las plagas, liberar a las mujeres, ins-

iparrameriketarren guda partikularrak

LA CALLEren 75. zenbakian azaltzen da «Carter en picado» lana. Hona hemen hautatu dugun zati-txoa: «Una vez más la Presidencia norteamericana ha entrado en crisis ante los espectadores alarmados del mundo entero. Lo más grave de la situación actual es que Carter, Presidente acorralado, se deja llevar por un afán de desquite y de victoria a toda costa buscando una confrontación peligrosa con los soviéticos, con los países de la OPEP, que le devuelva el carácter de vencedor ante sus conciudadanos, algo que siempre han cultivado con amor los medios yanquis de comunicación. El Carter de la mirada fría, de creencias mesiánicas, de la voluntad de hierro que le permitió navegar durante meses en las cuatro paredes de un submarino nuclear, podría convertirse así no ya en un poder sustituable en el poder a la hora fija, sino un hombre decidido a toda costa a justificarse ante la posteridad con alguna hazaña sensacional. Una incursión militar en algún lado del planeta, por ejemplo».

truir a los ignorantes, barrer las secuelas del colonialismo y el feudalismo, abastecer a todos de arroz y devolverles a sus ciudadanos su orgullo de hombre. Todo eso se hizo en unos pocos años. Después se deshizo en sólo veinte. Este terrible descubrimiento es producto de un viaje a China de tres semanas del que Claude Roy acaba de regresar: «Pertsona honek urte asko pasa omen du Txinako errealitatea bertatik ezagutzen.

esne ona, esne txarra

«Querido Kefir» titulatzen da INTEGRALen 4. zenbakian argitaratzen den albaiteko eta sendagile baten artean osatutako lana: «Grande es la polémica sobre la leche en la alimentación del adulto y muchos son los autores que lo proscriben. El estudio de las costumbres alimenticias de los habitantes de Armenia y Georgia (Cáucaso), aportó nuevas luces sobre esta polémica; la leche fermentada es la única forma en que un adulto puede ingerirla, aportándole en este caso grandes beneficios». **Eta hona hemen lehen abantailak:** «Georgia; normalmente viven, con escasas dolencias, hasta pasados los cien años, desconocen la tuberculosis, el cáncer, la úlcera de estómago y demás enfermedades tan frecuentes en nuestra sociedad. Conviene tener en cuenta que el Kéfir de menos de 24 horas es laxante y el de más de 36 es astringente, siendo indiferente el intermedio. Presenta también efectos aperitivos, y lo que es más sorprendente, afrodisíacos». **Badakizue zer hartu!**

Argentinako indarrak elkarturik.
LA CALLEren 75. zenbakitik hartua.

ihardunaldiak, eskuindarren gogoz kontra

**rosa sensat-en
bidetik**

ADARRA, irakasleen elkargoa bezala jaioa, Leioan, 77.eko irailean, Euskadiko Pedagogi lehen Jardunaldietan egin zuen haren agerpena. Geroztik, Gasteizen, eta aurten Iruiñean, segida eman dio lanari. Duela hiru urteko jardunaldi haietan jaio ziren gaur lau probintzietan lanean ari diren ADARRAko lan-taldeak.

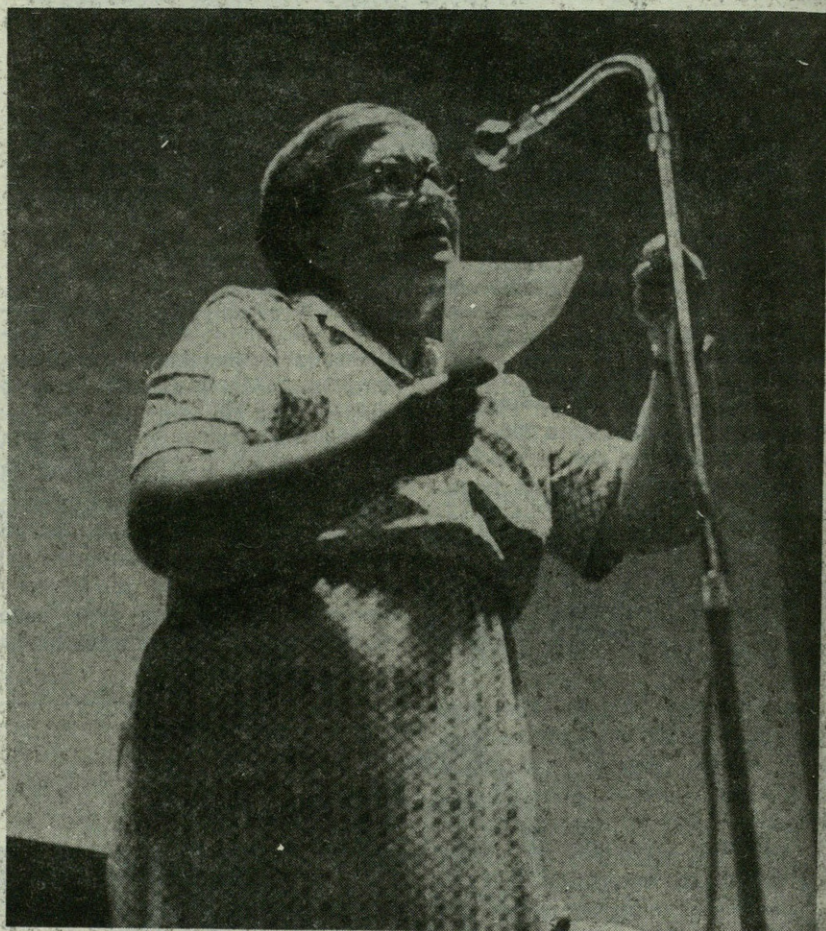
Helburuak, ordukoak dira: Euskal Herriko eraberritze pedagogikoaren aldekoen lanak elkartzea, irakasleen prestakuntza zientifiko eta pedagogikoa hobegotzea eta eskola demokratiko, aktibo eta euskaldunaren aldeko solasaldi eta ahaleginak, gurasoen eta irakasleen artean sakontzea. Honela, norabide horretan, ospatu du ADARRA aurten «Euskadiko III Pedagogi Jardunaldiak».

ikastaroan zehar

Goizean bi orduko ikastaroak izaten ziren, lehenean berrogeita bi gai zeudela aukeratzeko eta bigarrenan, hamaika t'erdietatik ordubata t'erdia, hogeita hamalau. Orobat berrogeita hamar irakaslek eta taldek eman zituzten klaseak, arrakasta haundienetarikoa Jose Maria Sanchez Carrion-ena izan zela. Jendetza frango bildu zen ere «Gorputzaren Adierazpenaren» ikastaroan, musikan, dantzan eta mimoan. Halaber Lizaso-ko Komunaren azalpenak, norberaren gorputza-kontrolari buruz, harrera ona edukl zuten.

BUP eta F. P. (Formación Profesional) mailan euskara irakasteko metodologiaz, «Jalgi Hadi» aldetik, Xabier Zubizarretak, «Hitz Egin» metodo aldetik Imanol Berriatuak eta «Euskara mailaka»ren aldetik Jose Erzibengoak esplikatzen zituzten haien metodoak. Euskara eskoletan eta Hizkuntzaren adierazpenaz ere egin ziren solasaldiak.

Aipagarria bada ere, arlo honetan gaudelarik, arratsaldetan egin ziren seminariotan, euskarazko textu-libu-

ruei buruzko egindako pedagogi azterketa, liburu hauen matxismoa aztertuz eta baita ere irakasleen joera sexistak.

Kontraste sendoa sortzen zuen III Jardunaldi Pedagogiko honetako giroak, giro bizia, UEUko ikastaldietan parakatzen bazen, batez ere. Jendeen kopurua, adinak, apez tankera-eta izakerazko-jende gutia... Agian, interesak ere, problemak konkretagoak zertzan baitziren, eskola bizitzarekiko, gizartea, borroka antiautoritarioa irakaskintzan eta beste mailatan ere.

aukera faltarik ez

Arratsaldero Donibane, Txantrean, Milagrosan, Arrotxapean eta Etxaba-

koiz-en mimo, txotxongiloak, eta haur-antzerki eta jokoak suertatzen ziren haurrontzat. Aldi berean Ermitagañan, hauxe baitzen Jardunaldi Pedagogikoen lekua, solasaldiak egiten zituzten partaideek hamaikatzogaien inguruan: Plastika eta artea, textu-liburua, zinema eta telebisioa edukazioan, sexualitea andereak ikusia, alkoholismoa eta bere ondorioak hezketan, irakaskintzako marku autonomia, Euskal Herriko mugimentu pedagogikoa...

Arratsean San Francisco eskoletan egunkari mintzaldi bat, Satrustegik, Tomás Urzainkik, Jimeno Juriok, Mikel Sorauren-ek eta Julio Caro Barojak emanak. Hitzaldi hauk baino erakarpen gehiago, ordea izan zuen Marta Mata-k egin zuena. Marta Mata, duela hamalau urte izana ere, Getarian, andereñoen hitzaldi batetan, Rosa Sensat, hezketa instituko burua dugu gaur, eta P.S.C.eko deputatua.

XIX.mendeko ikusmoldean, azalzen zuen Marta Matak bostehun

entzule aurrean, memoria eta disziplinaziren nagusiak.

Orain, aldiz, pedagogia maisuarengandik haurraren gaitasuna, hori da behinik behin, zioskun, pedagogia aktiboaren helburua. Pedagogia-aren historian, Ferrer i Guardiaren-gandik aurrean, ez da abantzerik izan Marta Mataren eritziz. Bestetik, anuntziatua zen Tuñón de Lara historiadoreak ez bide zuen etortzerik izan.

eskuindarrak haserre

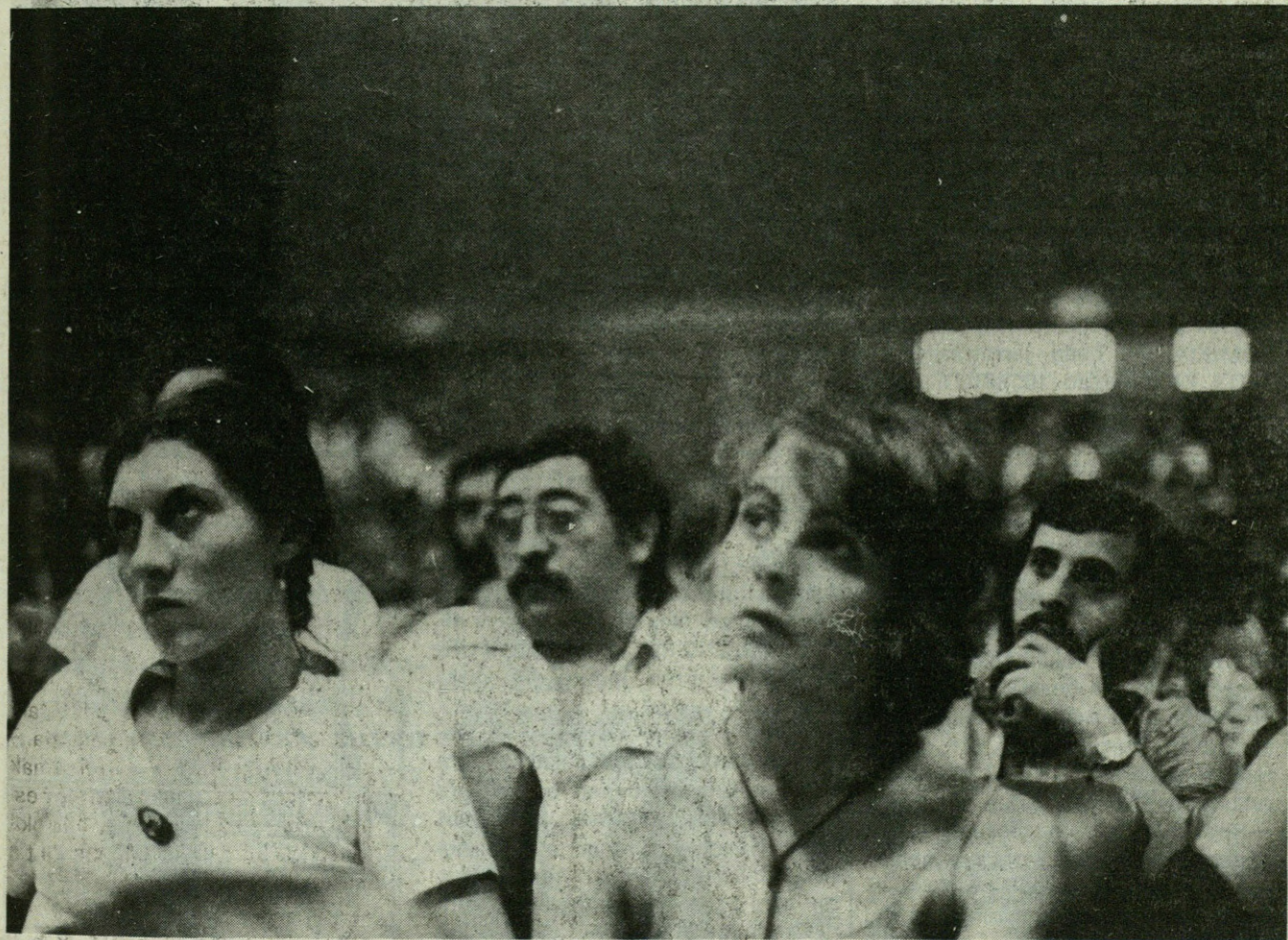
UEUrekin gertatu ez den bezala, Jardunaldi hauek ondorio txo batzuta sortu dituzte Iruñean. «El Pensamiento Navarro»-k, egunero hasi, egiten zituen xisteez kanpo, jendeak ikusi ahal izan du irakasle hauek presentzia karrika eta haurzoetan. «Diario de Navarra»-k ere, azken igandeko zenbakian, Ollararren eskutik errelejatzen zuen hori: «Llevábamos un tiempo sin incidentes callejeros en Pamplona. Se reanudaron el pasado lunes con cruce de coches, quema de basuras, sen-

tadas... lo de siempre. Ese mismo día empezaban las jornadas Pedagógicas de Euskadi a las que han venido más de dos mil enseñantes de las Provincias Vascongadas, algunos de ellos con sacos de dormir y grandes mochilas. ¿Será una coincidencia o una forma de recibimiento?»

Goiko egunkari horrek, Jardunaldi hauek ekitaldiez deus esaten zuen bitartean, Seminario de Historia Moderna y Contemporánea —delakoaz egunero paia baten inguru ekartzen zuen, kasu batez azken eguneko Jaime Ignacio del Burgo Seminarioari azkentzea eman zionean.

Ezin ahanztz, bestela, Diputazioko presidentea, zenbaiten kaskotan izan dela egunotan, berak ukatu baitzuen ADARRAko subentzioa, salbu eta, «De Euskadi» hori kendu, «Jornadas Pedagógicas del País Vasco-Navarro» jartzen bazuten.

MIGEL OTERMIN

100 kilo gomikia 2

GOMIKIA 2-ren EHUN KILOak lehertu dira. Ixtorio beltz bat (Olariaga), surrealista-futurista bat (Larrarte), fantasiako bat (Gentz del Valle, emakume lehen eta bakarra bi liburu huetan), suspensekoa (Mikel Plazaola eta Luis Astrain) edo beste puska batzutan —desberdinak denak— lehertu ere. Eta horrela «Hazañas bélicas»ekoa gogoraraziko digun dibujoa hemengo ixtoria bat kontatzeko erabiliko da; edo gizarte futuristako neskak euskaraz eta gainera hika mintzatuko dira. Harrigarria ezta?

Duela urtebete, Donostian euskal jaiak direla eta horien barruan ospatzen den euskal liburu eta disken azokarako, nobedade interesgarri bat zegoen: GOMIKIA-2. Lehen aldiz argitaratzen zen nagusientzako komiki bat euskara hutsean.

Orduan ez zen garbi ikusten lan hark jarraipenik izango zuenik. Komikigileak aurkitu ziren, baina horrelako produkto bat ateratzeak eskatzen duen esfortzua —ekonomikoa batez ere— gainditzeko posibilitaterik egongo zenik ezin erabat baieztatu.

Hala ere, eta haren zabalkundea eta salmenta zitekeena baino laburragoak izan diren arren, urtebetera GOMIKIA 2-k badu jarraitzaileak: EHUN KILO —edo 100 KILO, nahi duzuen bezala—.

komikilariak bilduz

Komikia espresabide garrantzitsua izatera iritsi da kultura —edo beharbada kontrakultura— modernoan. Dena dela, Frantzia eta Italia adibidez ongi desarrolatua den bitartean, beste toki batzuetan, Estatu Espainolean bezala, ez du kalteratzeko medio egokirik. Zer esanik ez Euskal Herrian. Hala ere, prentsan zebiltzen dibujanteak eta inguruko jendea bilduz, Karlos Astrainek —Rotu izen ezagunagoaz, bi liburu hauen koordinatzaile eta are gehiago, sortzaile, nolabait esateko— GOMIKIA 2 osatu ahal izan zuen.

Hori izan da EHUN KILOrentzat

gu lortu, nahiz eta beste probintzi batzuetakoekin harremanak izan».

orain gidoigileak behar

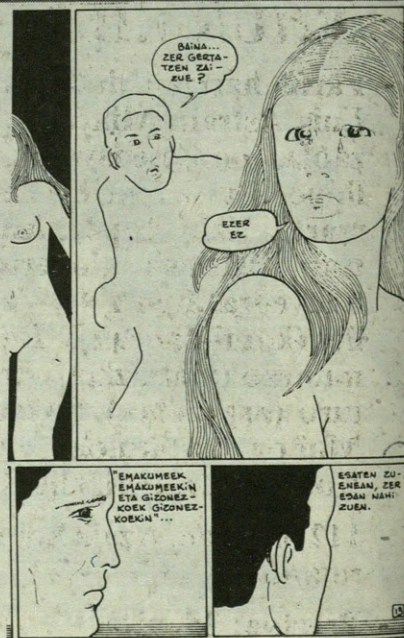
«Dibujanterik ez da azaltzen argitaratzen ez delako; eta euskal idazleek ez dute gidoirik idazten, dibujanterik ez dagoelako». Baina zirkulua nonbaitetik puskatzen hasi da eta hemendik aurrera, dibujanteak

oinarria: «GOMIKIA 2-rik ez balitz, ez litzateke hau sortuko. Orain, edozein dibujanterekin hitzegin behar dugunean, hori erakutsi eta ez dugu gehiago esplikatu beharrik zer egin nahi dugun», esaten digu Rotuk.

Honela, EHUN KILOn, GOMIKIA 2-ko dibujante batzuek gain, berriak ere badaude. Nondik sortutakoak dira? «Batzu ZERUKO ARGIA, IPURBELTZ etabarren ingurukoak dira:

Larrarte, Olariaga eta Mikel Plazaola. Tartean bada plastikako munduan sartuta dagoenen bat: Gentz del Valle «Bellas Artes» ikasten ari dena. Nongoak direnen aldetik berri, liburuak gipuzkoarregia ez izatea nahi genuen, eta hemendik kanpoko jendearen bila ibili gara, baina azkenean nafar bat besterik ez du-

azaldu diren bezalaxe, gidoigileak ere atera beharko dira. Komikien kontakera jakingo duten gidoigileak. Izan ere komikiak bere berezitasunak baititu ixtorioak kontatzeko, bai hizkuntza grafikoaren aldetik, bai idatziarenetik. «Problemarik haundienetakoa teknika falta da, hau da, komiiken hizkuntza ez menderatzea. Horretaz gain berriz, euskarazko argot baten falta». Dena dela, GOMIKIA 2 eta EHUN KILO batez ere, bi alderdi hauetatik —hizkuntza grafikoarenetik eta euskararenetik— bidea urratzen hasi direla aitortu behar. Ixtoria bakoitzaren estiloa oso desberdina izan arren —bai kontatzen denarengatik, dibujoarengatik etabar— guztietan nabari da komikiaren teknika. Euskara berriz, zailtasun guztien gainetik, nahiko normala eta bizia gertatzen da.

Komikien bidez kontatzen diren zortzi ixtorioak, aurtengo sanferminen buruzko Arturo argazkilariaren erreportaje batez eta Joxean Muñozen komikiaz eta konkretuki euskaral komikiaz idatzi duen artikulo batez osatzen da EHUN KILOn.

komikietako aldizkariaren bidean

Esan beharrik ez zailtasun guztiak konponbidean jar ditzakeena gauza hauetan inbertitzeko dirua izatea dela. Eta ez da hau izan orain arteko kasua. GOMIKIA 2 ekilibrioak

Ipparraldekoek ere parte hartu dute EHUN KILOn.

eginez argitaratu ahal izan zen eta gero ez du behar zuen harrera izan. «Alde batetik jendeak gauza hauk haurrentzat direla uste duelako, ez ditu erosten. Bestetik berriz, hizkuntzaren problema dago, badakizu euskaraz izanda irtenbide eskasa duela edozer gauzak, nahiz eta komikia, bere karakteristikengatik, errazagoa izan edonorentzat ulertzeko». Euskal argitaldarien, diru gutxi dutela eta, ez dute EHUN KILO atera nahi izan. Hala ere, GOMIKIAK eta EHUN KILO jarraipena izango dutela dirudi.

«Hemendik hilabete batzuetara beste zenbaki bat aterako dugu. Oraindik ari dira lanean batzuk. Eta

nere ustez urte pare batetara edo komikien hileroko aldizkari bat ateratzeko materiala egongo litzateke».

Dibujante gidoigileak aukeratzen ari diren ixtorietan ere eboluzio bat ikusten da. Bat Donostiako Komunaren historia, Chiapusoren liburuan oinarrituz, ari da azaltzen. Neska batek berriz ikastola batetik monjen kolegio batetara pasatzeak zer suposatzen duen kontatu nahi du —berak bizi izandakoa—. Beste batek bertsolaritzari buruzko erreportaje bat egiteko asmoa du komikien bitartez. Ideia faltarik ez dago. Irakurle ikusleen erantzuna behar aurrera ateratzeko.

EHUN KILO

- Parte hartzen dutenak: Luis Astrain-Mikel Plazaola, Jon Casenave-Philippe, Guru, Enrike Larreate, Xabi Lopez, Antton Olariaga, Alberto Saavedra, Gentz del Valle (komigileak), Ramuntxo (marraskia), Arturo (argazkiak), Joxan Muñoz (artikuloa) eta Rotu (koordinatzailea).
- 112 orrialde. Azala koloretan.
- Prezioa: 250 pta.

Luis Otaegi

ernioko misterioan murgildurik

Asteburuetan, Donostiako zurrunbiloa utzi eta Zizurkilgo «Irazu-goikoa» baserrira joaten da Luis Otaegi. «Han behar dudana giroa aurkitzen dut, gustorago sentitzen naiz, nere erara. Erniok badu neretzat misterio bat eta horren bila nabil. Agian misterio hori, oraindik tontorrera igotzerik ez dudalako izan, —beti zerbait gertatzen zaiz; lainoa, bidea galdu— haundiagoa da neretzat». Zergatik misterioa? «Mendiaren formagatik, akelarre, sorgin eta guzti horien munduagatik... Euria, lainoa, basoak, gaua... Baina oraindik ez dut aurkitu misterio hori espresatzeko modua».

Luis Otaegi, kamara hartu eta misterio horren bila abiatzen da Ernioren inguruan. Mendian harriak, enborrak, zakuak, txapel zahar bat... edo eguzkia sartzean pertsonen buruak diruditen hiru laino aurkitzen ditu. (Hauk dira erakusketa hauetako gaiak.) Batzutan kamara hori jasotzea besterik ez da behar izango. Beste batzuetan konposizioaren bat egingo du mendian aurkitutako gauza horiek.

Gero laboratoriko lana etorriko da. Filtroak, diapositiba desberdinak baturik etabar erabiliz, argazkiak landu, osatu, koloreztatu egingo ditu Luisek. Bestalde, egurrez eta zintez gurutzeak —Ernioko gurutzeak— osatzen ditu;

Luis Otaegiren erakusketa

- 26 argazki zuri-beltzean eta koloretan. 10-12 figura zintzilikatzeko.
- Kamara reflex normalez dau-de eginak argazkiak.
- Neurriak: 24 x 30.
- Prezioak: 2.500 pta. gurutzeak, 5.000 pta. zuri-beltzeko argazkiak eta 6.000 pta. koloretakoak.
- ZERUKO ARGIA eta CABALLON kolaboratzen du Otaegik. Diska azalak eta kartelak egin izan ditu eta orain liburu bat ari da ilustratzen bere argazkiez.

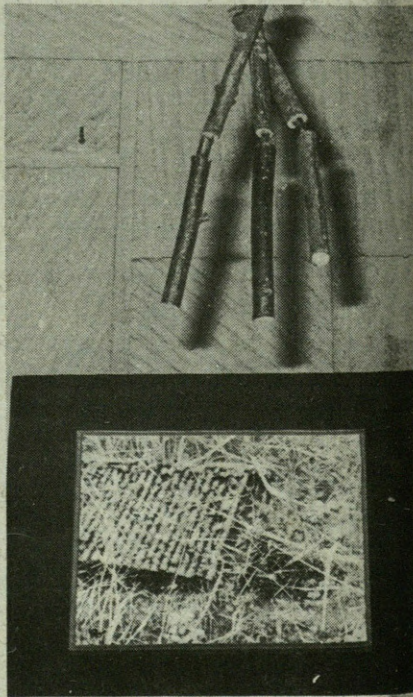
zintzilikatzeko gurutze mobilak; baserrietako ateetan, etsaiak eta gaitzak aldentzeko jartzen diren gurutz horiek gogorazten dituztenak.

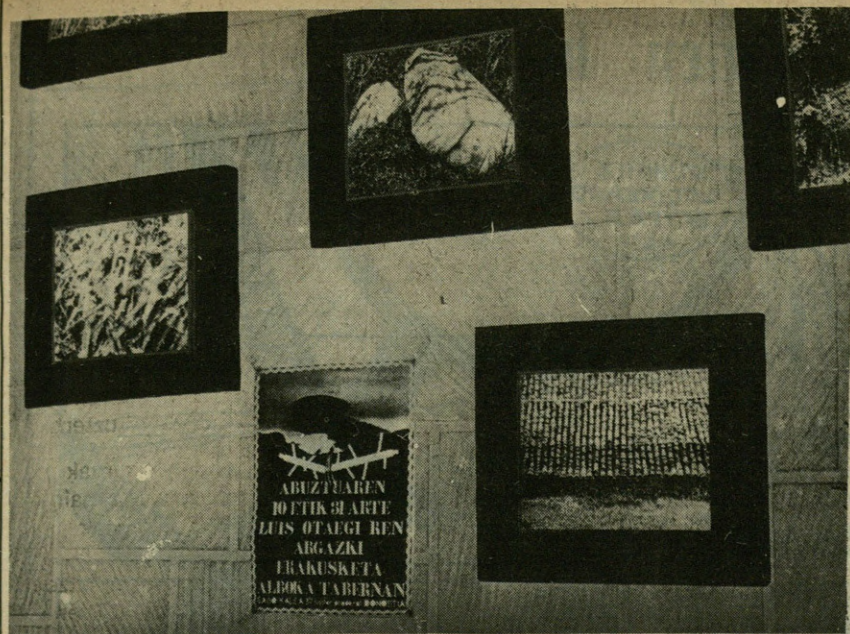
«Argazkiak eta mobilak inguruak lotzen ditu. Fotoen teknikaz gain, beste elemento artesanalekoak erabili nahi nituen».

Eta aldi berean pinturarekin lotzen da Luisen lana. Pintatuz hasi zen eta pinturari heltzen ari da berriro.

«Duela zortzi urte delineazioa ikasten ari nintzen eta pinturarako afizioa sortu zitzaidan. Igeltsozko figuraz dibujatuz, oleozko pinturak eginez eta lehendabizi zerbait ikasten hasi nintzen; koadroen kopiak ziren, gero neronen gauzak egiten hasi nintzen, baina ez zitzaidan gustatzen ateratzen zena. Orduan, fotoak egitera jo nuen, berehala bukatzen ziren gauzak gustatzen bait zitzaizkidan».

Hasieran fatxada, horma, harri etabaren detaileak jaso nituen. Gero paisajeak gehiago. Orain fotoren

bat hartu eta hura pinturaz kopiatzen hasi nalz».

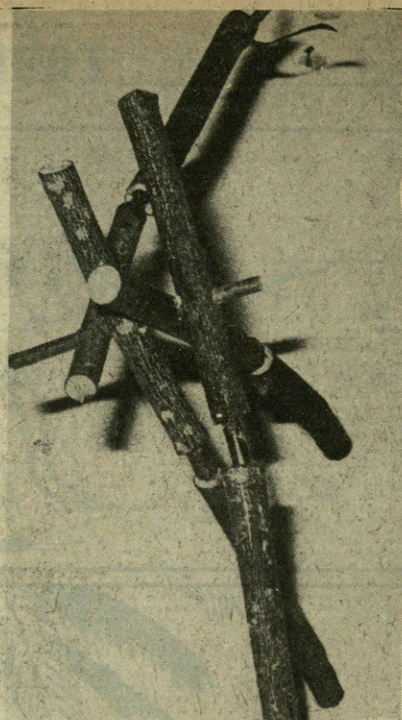
Bestalde, Ernioaren inguruan jarraituko da lanean.

«Baserrietara sartu nahi nuke, aspalditik aldatu ez diren detaileak jasotzera».

Lehen aldiz aurkeztu ditu Luisek bere lanak bakarkako erakusketan. Bazuen beste lagun batekin batera San Telmorako esposizio bat prestatzeko asmoa. Tokia eskatu zuten, baina museoko zuzendariak

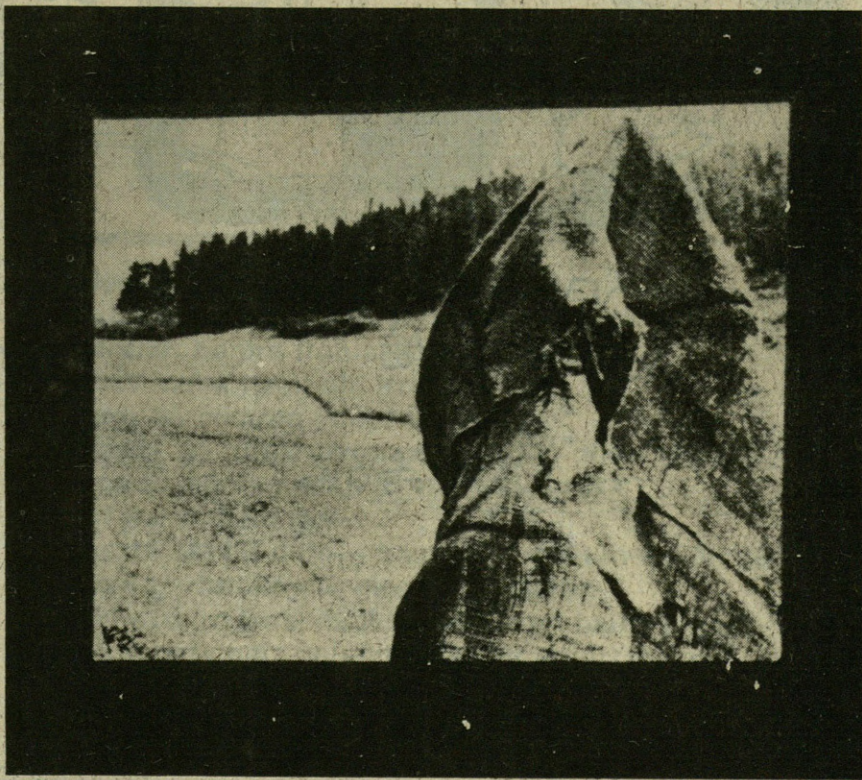
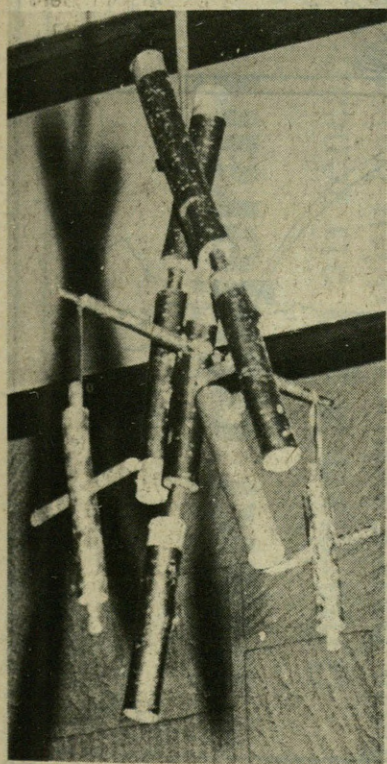
erakusketa argazkiez osatzen zela jakitean, ukatu egin zien, fotogintza ez omen da artea eta.

Posibilitate hori deuseztu zenean, eta arte galerietako baldintzetan sartu nahi ezta, Taso kaleko ALBOKA tabernan jarri ahal izan ditu bere lanak. Argien aldetik eta ez da horretarako tokirik egokiena, «... baina nere lanak ahalik eta jende gehienak ikustea interesatzen zait, eta horregatik jarri ditut taberna batetan». Beste toki batzuetara ere aterata nahi

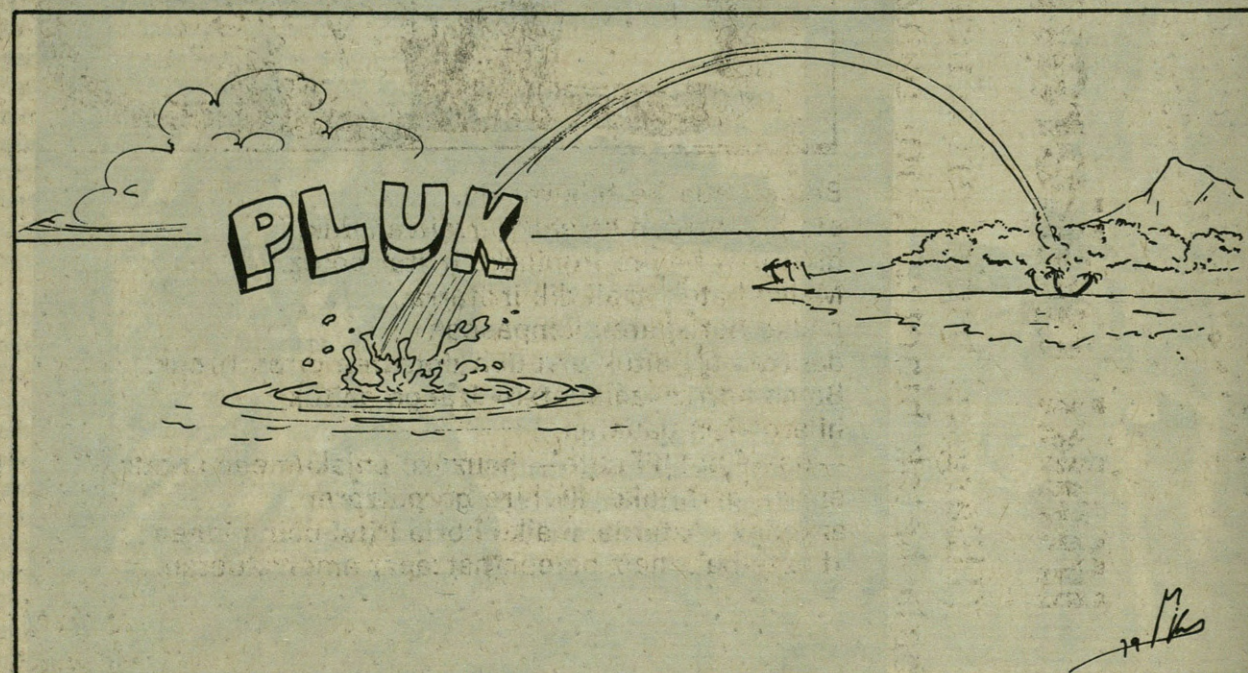
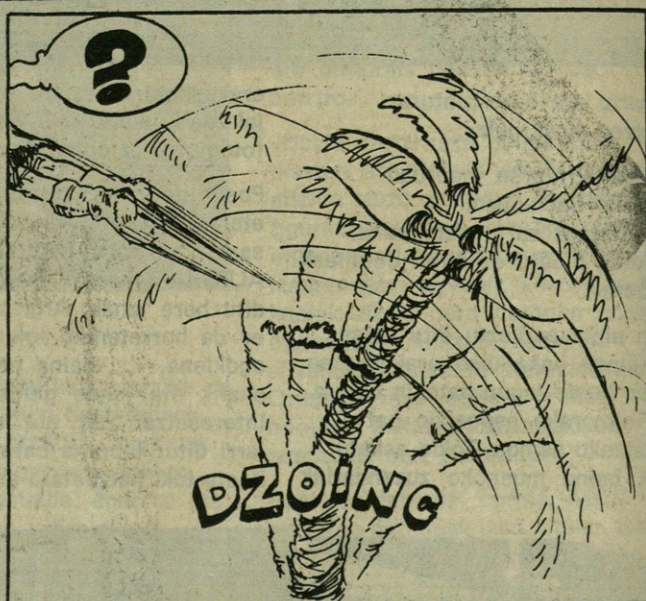
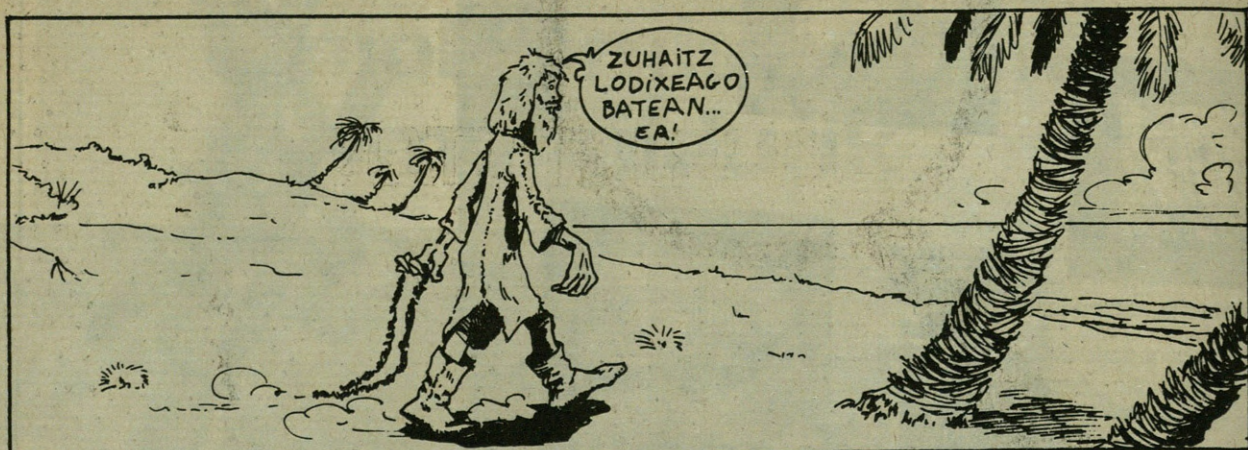

lituzke Luisek bere lanak; oraingoz Iruinean ari da begiratzen eta prest dago deitzen dioten tokira eramateko.

Bitartean, Ernio ingurua bere makinarekin arakatzuz jarraituko da Luis. Han aurkitu du behar zuena: naturaleza. «Argazkia konzebitzeko naturaleza bizi behar dut. Lurraren indar sensoriala behar dut; hori ukitu eta sentitu behar dut».

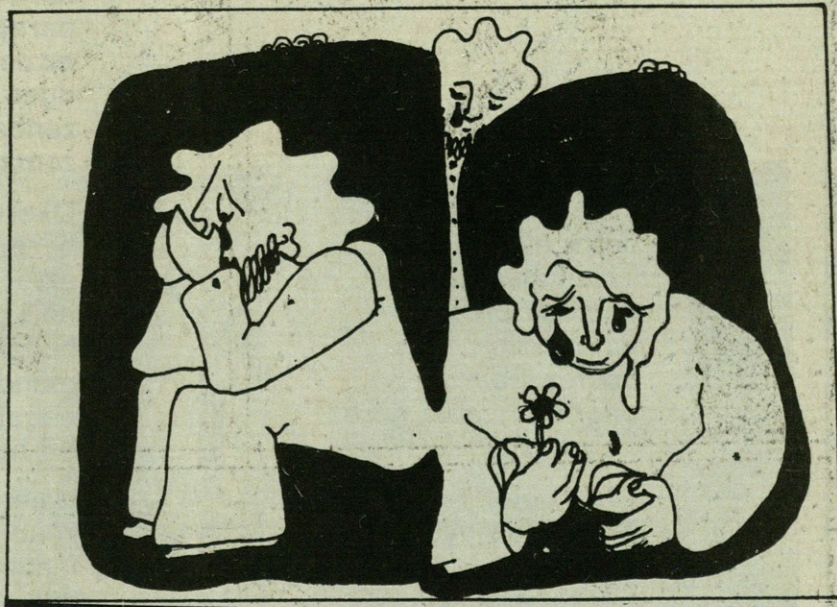
robintxonen kezak

ZIRRIKUTAN

İñaki quijerari

(Hilargiari begira ari zenean,
bala batek bihotza ukitu baitzion.)

Beleen sua ke bihurtu da,
eta hik lurrean etzanik jarraitzen duk,
hilargiari begira ironiazko irrifar batez.
Malko batek itzali dik irrifarra,
malko horixkaren konpasean
dantzan ari dituk urrutian entzuten diren tiroak.
Baina berriz «zalduntxo» izango gaituk
hilargiaren gauetan,
—gazte bat hil dute— hauzoko emakumeen ahotan,
euriak garbituko dik hire gorputzaren
azkeneko aztarna, malko horia iritsi baino lehen,
«beste bat» haiz beleen hatzapar amorratuetan.

J. A. M.
1979-X-3

gizartearen erruz

Guk Zeruko Argiakook oso berandu argitaratu baditugu ere, Zaldibiar Rufino Irailak bere garaian bidalitako bertsoak ditugu hauk. Ekainean hartutako bertsoak izan arren eta Iruñean gertatutako notizi txar bati buruz moldatuak izan, gaur bertan ere ez dutela gaurkotasunik galdu iruditzen zaigu. Gaur ez bada bihar gerta daiteke berriro antzeko kasua eta orduan ere gaur bezalaxe egon gaitezke. Hemen badirudi beti gauzak hilez lortzen direla bainan hala ere ale honetan bertso hauen bidez agertzen den arazoak irtenbide jator bat izan dezala espero dugu.

Iruinako herritik
dator notizia,
bi lagunek galdu du
kolpetik bizia;
bata sortu berria,
bestea hazia
ongi pentsatuz gero
hori desgrazia!

Guztiz beharrekoa
bizimodua gaur,
ama hark lehen ere
bazituen bi haur;
jaunak, ni berri honek
arras hunkitu nau;
ze gizartetan gauden
seinalea da hau.

Harriak ein lezake
guregatik negar;
legez, oraindik, ezer
ezin daiteke har;
aberatsak hor dabiltz
Europatik zehar,
pobreak arriskuan
bera jarri behar.

Txikitan ezarriak
betiko seiluak,
sasi erligiodun
gizon kankailuak,
behar ez zituenak
antisorgailuak!;
hargatik daude orain
negar-istiluak.

Izan ez baldin balu
aurrez oztoporik,
hark ez zuen beharko
perejil historik,
ez da emango ere
duen disgustorik;
zenbait gauzak ez dauka
zentzu arrastorik.

Okerra ordaindu du
bere heriotzez,
azter dezagun gero
hori odol hotzez!;
behartsu sortzen dena
mundura jaiotzez,
negargarri bizi ta
hil beharra lotsez.

Haurrak hazi ezinik
zeunden nekatua,
lanak burutu gabe
duzu bukatua,
pastila dagolako
hain debekatua;
gizartearena da
hemen pekatua.

Hola dabiltz Eliza
eta Aita Santu,
besterentzat bai hoiek
makina bat kontu,
berak lujo galanta
ta burua altu,
hargatik dago hainbat
negar eta lantu.

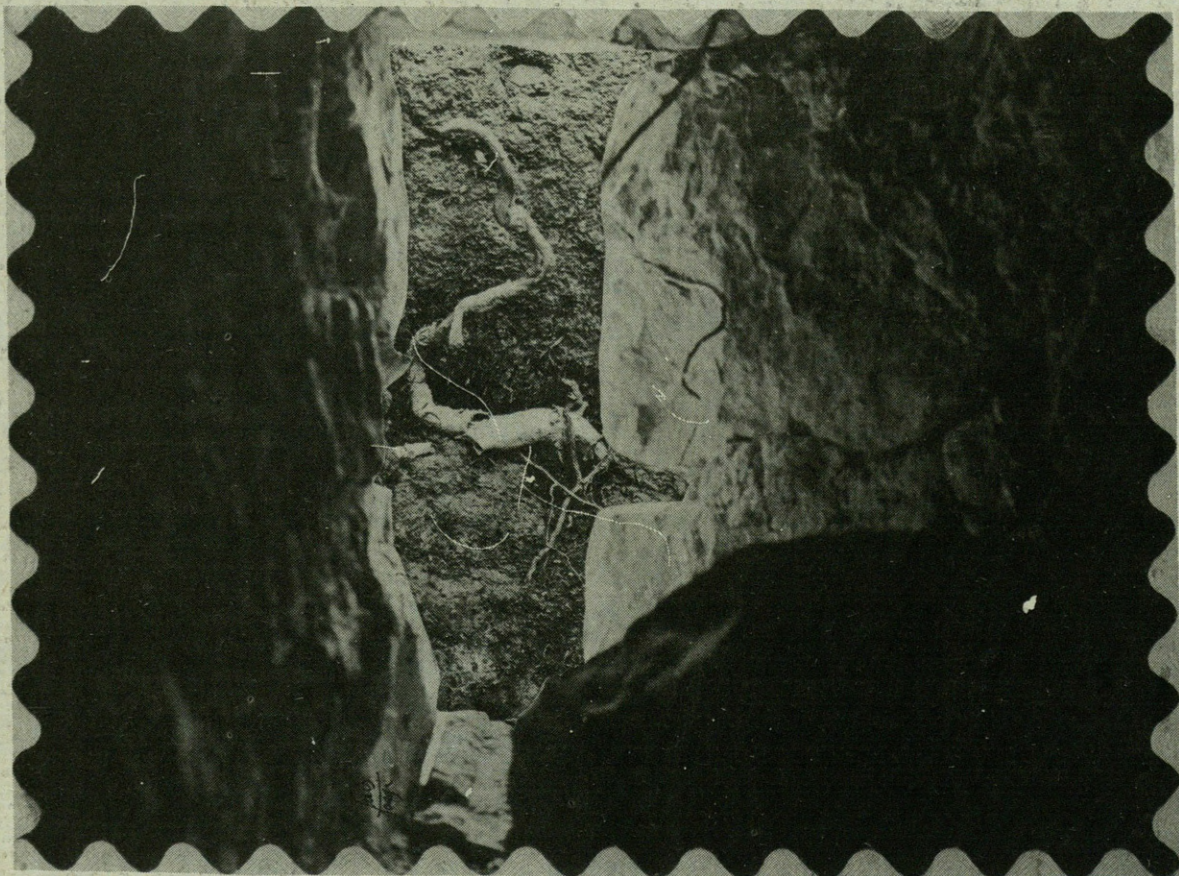
Ez dut ongi ikusten
ume bat galtzea,
bai, ordea, neurriak
aurretik hartzea,
egoki ez delako
hor trabak jartzea,
aurrak dio nola
dantzatu atzea.

Antisorgailu denak
behar dute libre,
miloitatik bat sortzen
da bestela ere;
Jaunak produzioa
egin badu sobre,
garaiean bakandu
ez al da ba hobe?

Gizarteko krimenak
hil zaitu tristea,
okerrena da haurrak
umezurtz uztea;
asko, sofritzen baino
hobe bi haztea,
baina geratu zara
ez ba, ez bestea.

Orain bost-sei urte zu
oi nolako dama!,
ezkondu eta pozik
egin zinen ama;
bizitza honek tranpa
berekin darama,
garbi daqo ez dela
zoriona dana.

RUFINO IRAOLA

eskolaroa utzi dutenekin, zer?

Madrilgo Gobernuak dekretu batez onartu du Gipuzkoa osoa (Irun edo izan ezik), Bizkaiko Ekialdea Bilboraino eta Arabako Audio, Aramaio eta Legutiano eskualde euskaldun direla. Beste guztiak ez ditu eskualde euskalduntzat hartzen. Eta Nafarroari buruz zer pentsatzen duen ez dakigu.

Guzti hau eskolaroan daudenentzat egina dago. Baina eskolaroan ez dagoen adineko asko bizi da eskualde euskaldun hauetan. Gainera, eskualde horietan bizi diren adineko gehienak euskaraz alfabetatugabeak edo euskararik ez dakitenak dira.

Hautentzat eta eskualde eraldunetan bizi diren adineko jende euskaldun alfabetatugabeentzat eta euskara ez dakitenentzat Gobernuak ez du planik egin. Hala ere, Euskal Herriko agintari askok Euskadi berreuskaldundu nahi du.

Hala Diputazioetakoek nola Udaletakoek nahi dute Euskadi berreuskalduntzea.

Madrilgo Gobernuak eskolarotik kanpo dauden adinekoentzat ez du orain ere laguntzarik eman. Honek esan nahi du Euskal Herriko agintariek eman behar diotela erantzuna aurten behintzat problema honi, zeren joan den ikasturtean eskolaroan ez dauden 40 mila adineko egon baita euskara ikasten. Eta 40 mila pertsona-

ri euskara irakasteko erakunde sendo bat behar da. Orain arte erakunde hori Euskaltzaindiaren babesaz eta euskaldunen borondate onaz bizi izan da; baina, gaur, erakunde hori mantentzeko eta indartzeko Euskal Herriko instituzioen laguntza premiazkoa da.

Bestela, Euskal Herria berreuskalduntzerik ez dago! Ez dezagun geure bururik engaina!

JULEN KALZADA

hiztegia

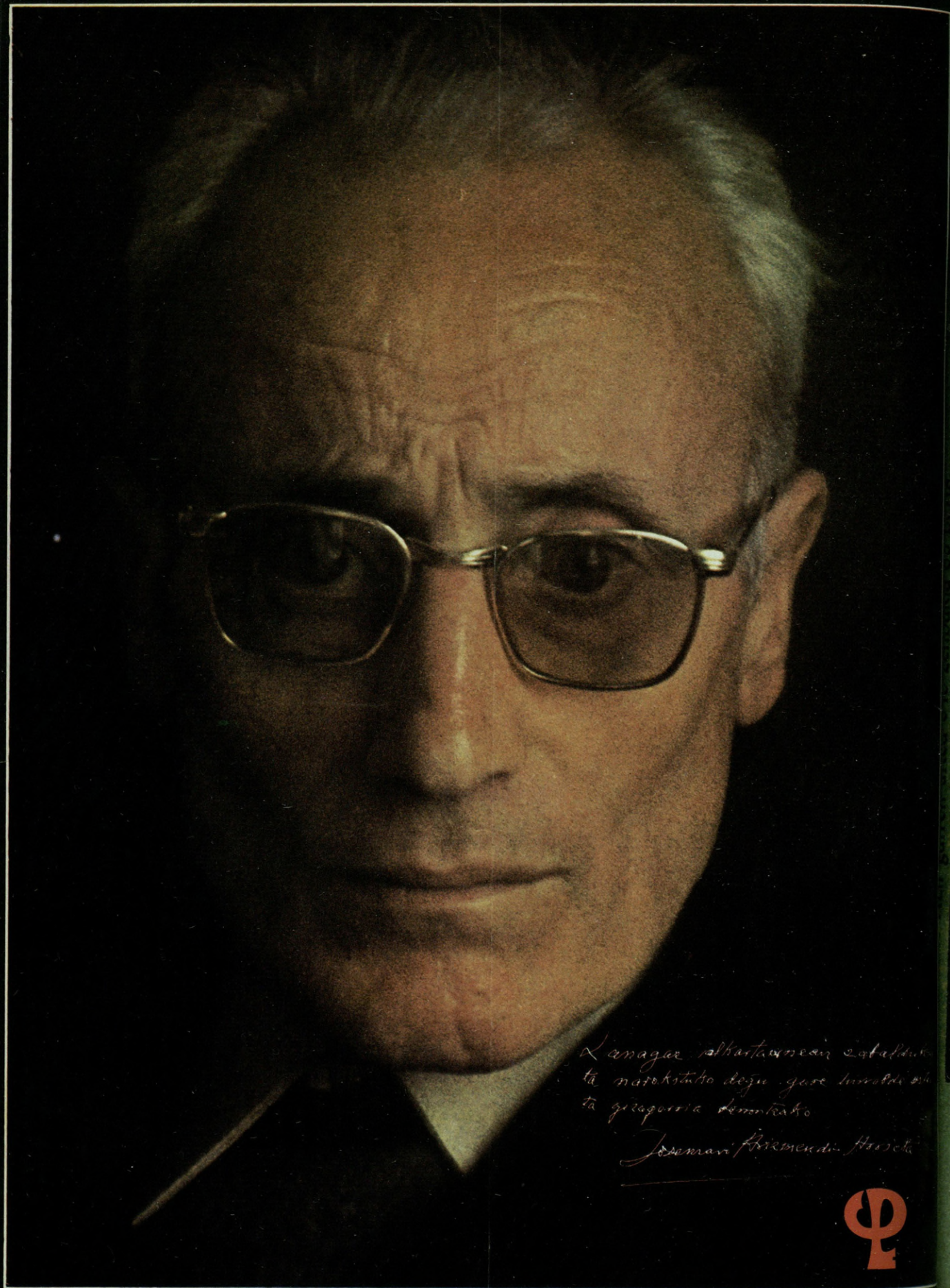
Agur(tu): Despedir(-ido)
Ahi: Papilla
Albaitero: Veterinario
Antz: Parecido
Apain: Apuesto
Araka(tu): Examinar(-ado)
Bakan(du): Espaciar(-ado)
Basati: Salvaje
Belaun: Rodilla
Belaunaldi: Generación
Bortz: Bost
Debeku: Prohibición
Egurpe: Bajo golpes
Era: Manera
Erantzi: Desvestir(-ido)
Eraso: Ataque
Erru: Culpa
Esker: Favor
Galeper: Codorniz
Gisa: A modo de
Goibel: Nublado
Irakin: Hervir(-ido)
Istilu: Alboroto
Izukur: Miedoso
Jazkera: Modo de vestirse
Kankailu: Grandón

Kate: Cadena
Kito: Terminado
Kulunka: Balanceo
Kupida: Gupida, Compasión
Latz: Aspero
Lotsa: Vergüenza
Lukur: Usurero
Mendeko: Sumiso
Mendera(tu): Dominar(-ado)
Moko: Pico
Nasai: Deshonesto
Negarerazie: Lacrimógeno
Ondradu: Honrado
Ospa(tu): Celebrar(-ado)
Ospe: Fama
Sabel: Vientre
Suhi: Yerno
Sute: Incendio
Tontor: Cima
Tuntun: Tonta
Uko: Negación
Usu: Frecuentemente
Zartada: Golpe
Zartagina: Sartén
Zintzilik: Colgado
Zurrumbilo: Remolino

BEU PARA EUSKAL PRENTSA

Herriarekin - Herriarentzat. CAJA LABORAL

*Leanagar irakartzaren ezabaketa
ta marokistako dezu gure herriaren
ta giza-erria demonteko.*

Jose Maria Arizmendi Arrieta

Don José María Arizmendi Arrieta

"Con el trabajo en cooperación, haremos próspero para todos
este angosto y creativo pueblo nuestro".